



# **RAPORT DE MONITORIZARE A APLICĂRII LEGII 275/2006 ARTICOLELE 26 ȘI 27**

**2008**



Proiect finanțat de  
UNIUNEA EUROPEANA



## Cuprins

Argument .....	4
Rezultatele monitorizării .....	8
Capitolul 1. Datele generale despre penitenciar .....	8
Capitolul 2. Condiții regimuri .....	11
2.1 Descriere generală .....	11
2.2 Concluzii .....	12
Capitolul 3. Comisia de individualizare a pedepselor .....	13
3.1 Funcționarea Comisiei .....	13
3.2 Criteriile de individualizare a pedepsei .....	14
3.3 Concluzii cu privire la criteriile de analiză ale Comisiei pentru Individualizarea pedepsei.....	22
Capitolul 4. Judecătorul delegat .....	24
4.1 Prezentare .....	24
4.2 Concluzii .....	25
Capitolul 5. Proceduri .....	26
5.1 Dacă toți deținuții sunt evaluați o dată la șase luni .....	26
5.2 Dacă deținuții sunt informați cu privire la termenul la care ar trebui să fie evaluați de Comisie .....	26
5.3 Cine realizează evaluarea la 6 luni .....	26
5.4 Care sunt instrumentele de evaluare la 6 luni .....	26
5.5 Dacă se respectă procedura .....	27
5.6 Dacă toți deținuții sunt informați cu privire la rezultatele evaluării periodice ..	28
5.7 Dacă toți deținuții au un dosar de educație și asistență psihosocială .....	28
5.8 Dacă toți deținuții au un plan de intervenție individualizată .....	28
5.9 Dacă există standarde și proceduri pentru munca cu deținuții .....	28
pentru toate serviciile și acestea sunt coerente .....	28
5.9 Concluzii .....	28
Capitolul 6. Programe și activități educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială .....	29
6.1 Activitatea Serviciului de educație și asistență psihosocială.....	29
6.2 Evaluarea persoanelor private de libertate .....	31
6.3 Programele organizate de Serviciul de educație și asistență psihosocială, programe centrate pe schimbarea comportamentului infracțional .....	33
Concluzii privind programele și activitățile derulate de SEAP.....	35
Capitolul 7. Observații cu privire la respectarea drepturilor persoanelor private de libertate .....	36
Capitolul 8. Concluzii .....	38

## Argument

Pînă la intrarea în vigoare a Legii 275 în 2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, funcționarea sistemului penitenciar din România s-a bazat pe Legea 23 din 1969 modificată în 7 ianuarie 1990 pentru abrogarea pedepsei cu moartea. Procesul de reformare a sistemului din perioada 1992 – 2006 a fost frînat de baza legală învechită, produsă pe o concepție totalitaristă. S-au făcut o serie de adaptări ale legii la legislația și reglementările europene. A rezultat un cadru legislativ fragmentat și plin de contradicții, care nu acoperea nevoile de dezvoltare ale sistemului. Scopul pedepsei în Legea 23/1969 era custodia și funcția principală de reeducare o avea munca obligatorie. Odată ce obligativitatea de a munci a dispărut, a rămas un spațiu gol atît în programul zilnic al persoanelor private de libertate, care au ajuns să petreacă 23 de ore din 24 în camerele de detenție, cît și în strategia sistemului.

Legea 275/2006 pune în fapt o etapă foarte importantă a reformei. Acum sunt prevăzute explicit drepturile persoanelor private de libertate și căile de atac în cazul încălcărilor și abuzurilor. De asemenea există în noua lege premisa pentru ca pedeapsa cu închisoarea să își atingă scopul de facilitare a reintegrării sociale. Legea 275/2006 creează, prin regimurile de executare progresive, cadrul care motivează persoanele private de libertate să-și schimbe comportamentul infracțional. În egală măsură legea stipulează că Administrația Națională a Penitenciarelor trebuie să asigure resursele și instrumentele necesare persoanelor private de libertate pentru a se schimba dacă doresc asta. Mai exact Administrația Națională a Penitenciarelor trebuie să poată derula cu deținutii activități și programe de asistență psihosocială pentru schimbarea comportamentului infracțional eficiente, coerente și consistente.

Finalitatea acestei concepții a legii este creșterea siguranței cetățeanului în comunitate prin reducerea riscului de recidivă.

### **Scopul activității noastre a fost monitorizarea aplicării articolelor 26 și 27 din legea 275/2006.**

Ne-am centrat monitorizarea pe aceste două articole deoarece reglementează elementul cheie de motivare a schimbării de comportament: individualizarea pedepsei și trecerea într-un regim inferior ca severitate pe baza aprecierii rezultatelor obținute de persoana privată de libertate în raport cu planul de individualizare a pedepsei. În aceste articole se spune că:

#### ART. 26

Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate

(1) Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate se dispune de judecătorul delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate, la cererea persoanei condamnate sau la sesizarea Comisiei pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate. **Comisia pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate** are obligația ca, o dată la 6 luni, să analizeze conduita persoanei condamnate și eforturile depuse de aceasta pentru reintegrare socială, întocmind un raport care se aduce la cunoștința persoanei condamnate, sub semnătură. În cazul în care Comisia apreciază că se impune schimbarea regimului de executare, sesizează judecătorul delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate.

(2) **Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate în regimul imediat inferior ca grad de severitate se poate dispune dacă persoana condamnată a avut o bună conduită și a făcut eforturi serioase pentru reintegrare socială, în special în cadrul activităților educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială, al instruirii școlare și al formării profesionale, precum și în cadrul muncii prestate.**

(3) Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate într-unul mai sever se poate dispune dacă persoana condamnată a comis o infracțiune sau o abatere disciplinară gravă,

care o fac incompatibilă cu regimul în care execută pedeapsa privativă de libertate, și dacă, prin conduita sa, afectează grav conviețuirea normală în penitenciar sau siguranța acestuia.

(4) Împrejurările prevăzute în alin. (2) sau (3) sunt constatate de Comisia pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate printr-un raport care se anexează cererii persoanei condamnate ori sesizării Comisiei.

(5) **Judecătorul delegat** pentru executarea pedepselor privative de libertate dispune prin încheiere motivată, cu privire la schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate, numai după ascultarea persoanei condamnate, la locul de deținere, în termen de 15 zile de la primirea cererii sau sesizării.

(6) Când judecătorul delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate constată că nu sunt îndeplinite condițiile pentru schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate, prin încheierea de respingere fixează termenul după expirarea căruia cererea sau sesizarea va putea fi reînnoită, termen care nu poate fi mai mare de 6 luni.

(7) Încheierea judecătorului delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate se comunică persoanei condamnate în termen de două zile de la data pronunțării acesteia.

(8) Împotriva încheierii judecătorului delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate persoana condamnată poate introduce contestație la judecătoria în a cărei circumscripție se află penitenciarul, în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii.

(9) Contestația se judecă potrivit dispozițiilor art. 460 alin. 2 - 5 din Codul de procedură penală, care se aplică în mod corespunzător.

(10) Hotărârea judecătorei este definitivă.

## ART. 27

Individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate

(1) Individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate se stabilește de Comisia pentru individualizarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate, în funcție de conduita, personalitatea, vârsta, starea de sănătate și posibilitățile de reintegrare socială ale persoanei condamnate.

(2) Persoana condamnată este inclusă, ținând seama de criteriile prevăzute în alin. (1), în programe care urmăresc în principal:

a) desfășurarea de activități educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială;

b) instruirea școlară; c) formarea profesională.

(3) Programele prevăzute în alin. (2) sunt realizate de serviciile de educație, consiliere psihologică și asistență socială din cadrul penitenciarelor, cu participarea consilierilor de protecție a victimelor și reintegrare socială a infractorilor, a voluntarilor, a asociațiilor și fundațiilor, precum și a altor reprezentanți ai societății civile.

(4) Pentru fiecare persoană condamnată se întocmește un plan de evaluare și intervenție educativă de către serviciul de educație, consiliere psihologică și asistență socială din cadrul penitenciarului.

Pe baza articolelor de lege am definit obiectivele monitorizării astfel:

- A. funcționarea Comisiei de individualizare a regimului de executare a pedepselor privative de libertate**
- B. modul în care este organizată activitatea judecătorului delegat**
- C. respectarea procedurii de trecere dintr-un regim în altul**
- D. existența și funcționarea „activităților educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială” ținând seama de prevederile celor două articole**

Am definit parametrii pe care i-am urmărit în monitorizare pornind de la articolele 26, și 27 reproduse mai sus, dar și de la articolul 64 din lege și articolele 91, 88, 80 din Regulamentul de aplicare.

Parametrii au fost:

1. componența Comisiei de individualizare
2. funcționarea Comisiei de individualizare reflectată în date statistice

3. procedurile Comisiei de individualizare
4. procedurile de contestare a deciziilor Comisiei
5. criteriile de individualizare a pedepsei
6. criteriile de trecere dintr-un regim în altul
7. organizarea activității judecătorului delegat
8. informarea persoanelor private de libertate cu privire la regimurile de executare, Comisia de Individualizare, judecătorul delegat
9. existența activităților educative, culturale și sportive, a programelor de asistență psihologică, asistență socială, școală și muncă
10. funcționarea activităților educative, culturale și sportive, a programelor de asistență psihologică, asistență socială, școală și muncă
11. accesul persoanelor private de libertate la activități, programe, școală și muncă

Am urmărit condițiile de organizare și separația regimurilor de executare a pedepsei deoarece asigurarea condițiilor prevăzute de lege este un element fundamental în motivarea pentru schimbare a persoanelor private de libertate.

## Instrumentul de monitorizare

Pentru derularea activității am elaborat un instrument de monitorizare utilizând manualul „Monitoring Places of Detention: a practical guide for NGO's” elaborat de **Asociația pentru prevenirea torturii și OSCE – Office for Democratic Institutions and Human Rights** .

Informația pe care am deținut-o anterior vizitelor de monitorizare despre situația din penitenciare a fost extrasă de pe site-ul ANP. Date relevante au fost puse la dispoziție de organizațiile participante la proiect. Aceste informații s-au referit în special la:

- legislația în vigoare
- recomandările europene
- modul de organizare al locurilor de detenție din România
- regulamentele de ordine interioară
- orarul zilnic în spațiul de deținere
- activitatea Serviciului de educație și asistență psihosocială
- activitatea Serviciului medical

Am vizitat 13 penitenciare. În penitenciarele vizitate am stat de vorbă cu:

- directorul penitenciarului și directorii adjuncți
- membrii Comisiei de individualizare a pedepselor
- câte 3 membri ai Serviciului de educație și asistență psihosocială și șefii de serviciu
- câte un șef de secție din fiecare regim de deținere
- câte un agent din fiecare regim de deținere
- câte 2 deținuți din fiecare regim de deținere cel puțin

În fiecare penitenciar am examinat următoarele documente:

- registrul de procese verbale ale Comisiei de individualizare a pedepselor
- rapoartele Comisiei de individualizare a pedepselor privind individualizarea și schimbarea regimului de executare
- hotărârile motivate ale judecătorului delegat privind sesizări ale Comisiei de individualizare a pedepselor sau plîngerii ale persoanelor private de libertate
- mapele program ale programelor derulate de Serviciul de educație și asistență psihosocială
- dosare de educație și asistență psihosocială

Toate documentele care sunt parte a dosarului de penitenciar al persoanei private de libertate au fost accesate cu aprobarea scrisă a celor în cauză.

Am vizitat spațiile de deținere din penitenciar pentru a vedea care sunt condițiile de deținere pe fiecare regim, am vizitat spațiile de desfășurare a activităților Serviciului de educație și asistență psihosocială, spațiile de plimbare, sport, secția de femei, infirmeria și secția de arest preventiv. Am văzut birourile administrative.

Discuțiile s-au desfășurat pe baza unor interviuri specifice pentru fiecare categorie de interlocutori, în toate penitenciarele utilizându-se aceleași ghiduri de interviu.

Vizitele s-au realizat în baza prevederilor legale, cu acordul Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Vizitele s-au desfășurat conform următorului program:

Penitenciarul Arad: 9 – 10 iunie 2008  
Penitenciarul Baia Mare: 29 – 30 mai 2008  
Penitenciarul Craiova: 1 – 3 septembrie 2008  
Penitenciarul pentru minori și tineri Craiova – 1 – 3 septembrie 2008  
Penitenciarul Deva: 5 - 6 iunie 2008  
Penitenciarul Galați: 20 – 22 mai 2008  
Penitenciarul Gherla: 28 – 30 mai 2008  
Penitenciarul Giurgiu: 14 – 16 iulie 2008  
Penitenciarul Iași: 1 – 3 iulie 2008  
Penitenciarul Poarta Albă: 25 – 27 iunie 2008  
Penitenciarul București Rahova: 30 iunie – 2 iulie 2008  
Penitenciarul Târgșor: 3 – 4 iulie  
Penitenciarul Târgu Jiu – 7 – 9 iulie 2008

Activitatea de monitorizare a fost desfășurată de două echipe de experți:

Echipa Mihaela Săsărman, Lucian Caciamac/ Dan Ghenea și Mihai Popescu  
Echipa Carmen Fiscuci, Nicoleta Chis –Racolta și Elena Sălculescu

Vizitele au fost anunțate cu 24 de ore în avans la fiecare loc de detenție monitorizat.

Penitenciarele vizitate au pus la dispoziție datele solicitate cu două excepții. În toate penitenciarele am solicitat să vedem Dosarul de educație și asistență psihosocială pentru persoanele private de libertate care ne-au dat acordul în acest sens. În două cazuri nu ne-au fost date dosarele sub două pretexte diferite: că informația din acest dosar este în cea mai mare parte confidențială indiferent de acordul dat de persoana privată de libertate și că dosarul este un instrument al Serviciului de educație și asistență psihosocială și că deținuții nu sunt în poziția de a-și da acordul pentru ca noi să avem acces la dosar. Ambele afirmații sunt, față de datele deținute de noi, incorecte.

Am avut probleme cu acordarea accesului într-un singur penitenciar, unde echipa a așteptat o oră în fața penitenciarului, apoi s-a derulat o discuție neplăcută și cu o atitudine lipsită de respect a personalului de penitenciar despre condițiile în care echipa are aprobare să intre în penitenciar. În final situația a fost clarificată deoarece membri echipei aveau copii după aprobarea de acces dată de Administrația Națională a Penitenciarelor și monitorizarea s-a desfășurat fără alte inconveniente. Nu am avut alte probleme de acces în spații, pentru a sta de vorbă cu persoanele private de libertate sau cu membri ai personalului și acces la documente în limitele legii.

Am stat de vorbă cu: 12 judecători delegați, 12 directori ai penitenciarelor, cu 9 directori adjuncți pază și regim penitenciar, cu 8 medici și cu 9 consilieri de probațiune membri în Comisia de individualizare, cu 13 secretari ai Comisiei de individualizare și cu 13 directori adjuncți educație și intervenție psihosocială sau membri ai personalului delegați pentru acest post. Am stat de vorbă cu 32 de membri ai SEAP, cu 38 șefi de secție, 48 agenți și 115 persoane private de libertate. Am analizat 78 de dosare ale persoanelor private de libertate pe baza acordului scris al acestora, am accesat doar partea de dosar referitoare la repartizarea pe regim și evaluarea de către Comisia de individualizare a pedepsei.

## Rezultatele monitorizării

### Capitolul 1. DATELE GENERALE DESPRE PENITENCIAR:

Tabel 1

Penitenciar	număr de deținuți (la data vizitei)	număr de paturi instalate / capacitate legală	Arestați preventivi/ Condamnați în prima instanță	Condamnați definitiv	Deținuți la muncă	Neincluși/ carantină	Regim Deschis	Regim Semi Deschis	Regim Închis	Regim Maximă Siguranță
Arad	1037	1877	25	1012	399	7	30	316	557	102
Baia Mare	491	503	20		-	-	34	249	175	12
Craiova	1026	1228	157	870	-	16	44	340	387	83
Craiova - minori și tineri	248	334	12/ 10 condamnați 1	226	86	25	25	153	43	-
Deva	732	985	16/ 33	683	155	12	80	326	244	21
Galați	773	Galați – 929 / 756	131	637	155	23	50	280	211	73
Gherla - secția Gherla	950		-		-	-	-	-	-	-
Giurgiu	1189	1759	60	1065	233	14	27	479	488	121
Iași	1331	1540 / 1416	132	1215	509	18	98	580	399	104
Poarta Albă	1195 (inclusiv Valul lui Traian 350)	1722 (Valul lui Traian 570)	97	1098	369	46	46	393	441	172
București Rahova	1453	1520	109	1344	170	106	44	310	707	177
Târgșor	561	670	83	478	277	12	76	192	198	-
Târgu Jiu	711	734		673	209					

Observație: la Penitenciarul Gherla – directorul a refuzat să discute cu echipa de monitorizare



- categorii de deținuți (bărbați, femei, minori, minore, tineri și tinere)

**Tabel 2**

Penitenciar	bărbați	femei	Minori/ minore	Tineri/ Tinere
Arad	1014	23	0	31
Baia Mare		22		
Craiova	976	51	0	5
Craiova - minori și tineri	40		46	162
Deva		22	10	50
Galați	704	23	0	37/4
Gherla - secția Gherla				
Giurgiu	1105	64	4	16
Iași	1176	48	3	102/2
Poarta Albă	1104	29	7	55/3
București Rahova	1453	0	13	55
Târgșor	24	537	/5	/23
Târgu Jiu	689	22	2	32

- o număr de cadre care lucrează pe secțiile de deținere

**Tabel 3**

\*secția Caracal era nepopulată la data vizitei (3 agenți)

\*\*Gherla – directorul a refuzat să discute cu echipa de monitorizare

Penitenciar	Personal în schemă	Personal angajat	Număr total personal SEAP din care Educatori / Psihologi/ asistenți sociali	Șefi secție/ agenți pe tură
Arad		506	Total 25, Educatori – 11; psihologi – 6; asistenți sociali - 3	Șefi secție - 5 agenți -14
Baia Mare			Total 9, Educatori – 6; psihologi - 2; asistenți sociali - 1	
Craiova*			Total 17, Educatori – 11; psihologi – 3; asistenți sociali - 3	Șefi secție -9 agenți -15
Craiova - minori și tineri	291	264	Total – 37, Educatori – 34; psihologi -1; asistenți sociali - 2	agenți - 7
Deva		235	Total – 7, Educatori – 2; psihologi -3; asistenți sociali - 2	Șefi secție -3 agenți -
Galați	320	251	Total – 13, Educatori – 5; psihologi -4; asistenți sociali - 4	Șefi secție -5 agenți - 6
Gherla - secția Gherla	** -	-	Total – 24, Educatori – 13; psihologi -5; asistenți sociali - 6	-
Giurgiu	495	343	Total – 10, Educatori – 8; psihologi -1; asistenți sociali - 1	Șefi secție - 5 agenți - 8
Iași	509	328	Total – 14, Educatori – 10; psihologi – 2; asistenți sociali - 2	
Poarta Albă	641	575	Total – 18, Educatori – 11; psihologi -4; asistenți sociali - 3	Șefi secție - 6 agenți -13
București Rahova	-	-	Total – 21, Educatori – 11; psihologi -7; asistenți sociali - 2	Șefi secție - 7 agenți -14
Târgșor	-	-	Total – 9, Educatori – 4; psihologi -2; asistenți sociali - 2	Șefi secție - 2 agenți - 6
Târgu Jiu	303	260	Total – 20, Educatori – 9; psihologi -3; asistenți sociali - 1	Șefi secție - 6 agenți - 6

## **Capitolul 2. CONDIȚII REGIMURI**

### **2.1 Descriere generală**

Am verificat dacă se asigură condițiile pentru respectarea principiului exprimat în Art. 18 (2) din Lege împreună cu Art. 87 din regulament – prin verificarea respectării condițiilor legale pentru fiecare regim de executare a pedepsei organizat în penitenciar. Am constatat că:

- În toate penitenciarele vizitate sunt organizate toate regimurile. În penitenciarul pentru minori și tineri nu există regim de maximă siguranță conform legii. Totuși la PMT Craiova un deținut se afla, în momentul în care am stat de vorbă noi cu el, la regimul „închis cu grad sporit de risc”. Acest regim diferă, după spusele lui, de regimul închis: la regim închis se poate ieși cu toată secția la plimbare, iar la regim închis cu grad sporit de risc stau în cușcă afară când sunt scoși la plimbare.
- Regimul deschis este organizat în unele penitenciare în Gospodăria Agrozootehnică (GAZ). Din informațiile pe care le-am înregistrat rezultă că aceste gospodării sunt în curs de desființare, prin reducerea progresivă a numărului de animale și prin reducerea suprafețelor de teren cultivate cu legume și cereale. GAZ-urile sunt situate în extravilan și condițiile de acces ale persoanelor private de libertate în comunitate, în scopul resocializării, sunt spațial și funcțional limitate.
- În unele penitenciare secția exterioară are secții de regim deschis și secții de regim semideschis.

În privința separării spațiale a regimurilor

- Regimul semideschis este organizat în secții unde înainte a existat regimul închis, obișnuit în tot sistemul penitenciar. Pentru a asigura condiția de regim semideschis pe o secție sunt ținute deschise toate ușile camerelor de detenție în general pe durata zilei. Secția este închisă, separată de restul penitenciarului. În unele penitenciare am întâlnit camere de regim deschis în secțiile de regim semideschis.
- În toate penitenciarele vizitate, cu excepția celui pentru femei, există o singură secție pentru femei care conține toate regimurile.
- În unele penitenciare vizitate femeile repartizate în regimuri diferite stau în aceeași cameră, cel mai adesea semideschis și deschis la un loc.
- În penitenciarul de minori și tineri există o separare pe regimuri dar nu sunt separați minorii de majori, respectiv de tineri. Pe toate secțiile se află minori și tineri în unele cazuri cazați în aceeași cameră, și camere de adulți pe aceeași secție.
- În două penitenciare am găsit camere cu deținuți de la regim semideschis și deschis în secția de închis. Ei sunt cazați în camere separate pe secția de închis pe motivul că ei fac munci oboseitoare în folosul deținerii (de exemplu pază în foișor), au nevoie de odihnă și secțiile de regim închis sunt mai liniștite.

În privința libertății de mișcare

- În regimul semideschis libertatea de mișcare variază de la un penitenciar la altul. Diferă orele de menținere a ușilor deschise, accesul la curtea de plimbare, libertatea de mișcare și de întâlnire între persoanele private de libertate de la o cameră la alta. Un deținut a declarat că a fost sancționat pentru că se afla în altă cameră decât acolo unde era cazat el.
- În secțiile de femei din toate penitenciarele vizitate se anulează libertatea de mișcare a celor de la regimul semideschis și deschis, deoarece nu au un spațiu unde pot umbla neînsoțite în condițiile prevăzute de lege.
- Pentru femei diferențele de regim constau doar în diferențele de drepturi, în speță dreptul la vizită fără separare și la un număr mai mare de vizite. De asemenea

femeile, în aceste condiții, simt ca o diferență faptul că, dacă sunt la regim semideschis sau deschis li se pot aproba mai ușor permisiile în condițiile legii.

- Dreptul persoanelor private de libertate din regimul deschis de a ieși la muncă în comunitate nu este respectat în toate penitenciarele vizitate. Doi deținuți s-au plîns că, deși și-au găsit de lucru și sunt la regim deschis nu sunt lăsați să iasă să muncească.
- Secțiile de regim deschis organizate în secții exterioare, prin faptul că se află în spațiu extravilan, - fostele GAZuri - limitează accesul persoanelor private de libertate în comunitate.
- Într-un singur caz am întâlnit o organizare a secției de regim deschis mai apropiată de ce prevede legea, deși secția este organizată într-un penitenciar care a fost de maximă siguranță.

În privința condițiilor de deținere

- Condițiile de deținere de la deschis și secțiile exterioare sunt mult mai proaste decât la celelalte regimuri. Clădirile sunt vechi, nu sunt renovate, nu sunt iluminate corespunzător.
- Secțiile de femei au condițiile cele mai proaste în majoritatea covârșitoare a penitenciarelor.

## 2.2 Concluzii

- În penitenciarele vizitate nu se asigură condiții adecvate pentru regimurile diferențiate de detenție pentru regimurile semideschis și deschis.
- Condițiile de detenție din regimul închis sunt mai bune decât cele din regim semideschis și deschis.
- Penitenciarele nu sunt adecvate din punct de vedere al construcției pentru deținerea separată a persoanelor private de libertate în grupuri mici așa cum ar fi adecvat conform legii.
- Din punctul de vedere al asigurării separației regimurilor, femeile și minorii sunt discriminați.
- Chiar dacă definirea limitelor spațiului de libertate de mișcare al persoanelor private de libertate în regimul semideschis este lăsat de lege la latitudinea penitenciarului, această delimitare nu poate încălca prevederile legii. Practic, prin regulamentul de ordine interioară, libertatea de mișcare la regim semideschis se limitează la faptul că persoanele private de libertate se pot plimba în timpul zilei un număr de ore pe holul secției.
- Regimul deschis nu este organizat astfel încât să asigure posibilitatea persoanelor private de libertate de a ieși în comunitate pentru activități și programe și pentru muncă.
- În perspectivă va fi o problemă reorganizarea secțiilor exterioare ca secții cu regim deschis astfel încât să răspundă eficient condițiilor de executare a pedepsei cu închisoarea în regim deschis

## **Capitolul 3. COMISIA DE INDIVIDUALIZARE A PEDEPSELOR**

### **3.1 Funcționarea Comisiei**

Cu privire la modul în care funcționează Comisia de individualizare a pedepselor am urmărit:

#### **3.1.1 Care este componența Comisiei**

- Componența Comisiei este: directorul penitenciarului, directorii adjuncți pentru pază și regim și educație și asistență psihosocială, ofițerul de probațiune, medicul șef, un reprezentant al serviciului de educație și un reprezentant al serviciului asistență și intervenție psihosocială; secretarul Comisiei este șeful serviciului evidență;

Componența Comisiei este respectată în toate penitenciarele. Educatorul și psihologul ar trebui să fie pentru fiecare caz aceia care cunosc și lucrează cu persoana privată de libertate în discuție, cerință care se realizează într-un procent mic.

#### **3.1.2 Dacă Comisia se întrunește regulat, cu ce frecvență**

- se întrunește săptămînal în toate penitenciarele pentru analizele de schimbare a regimului; chiar dacă penitenciarul este foarte, mare Comisia de individualizare nu se poate întîlni de două ori pe săptămîna deoarece directorul este membru în foarte multe Comisii și nu are timpul fizic necesar să participe la o a doua ședință;

#### **3.1.3 Date statistice relevante despre activitatea Comisiei: cîte evaluări periodice se fac pe lună și pe ședință**

- Conform declarațiilor sunt între 50 și 200 de dosare analizate pe lună, în funcție de mărimea penitenciarului
- În legătură cu cererile de schimbare făcute de persoanele private de libertate răspunsurile variază: „sunt foarte puține, 4 – 5 pe lună” sau „persoanele private de libertate nu fac deloc cerere pentru schimbare a regimului, intră în Comisie automat” sau „dacă fac cerere se adresează direct judecătorului delegat” sau „1 maximum 2 cereri pe lună se fac de către șeful de secție” pentru trecere în regim mai sever sau „8 pe lună”, sau „15 cereri de schimbare pe luna iunie 2008”
- intrări de persoane care au primit pedepse privative de libertate / repartizări în regim de detenție între 10 și 140 pe lună

#### **3.1.4 Care sunt documentele pe care le întocmește Comisia și dacă conținutul acestora respectă prevederile legale – cum se corelează datele de pe acte; cît timp fac hîrțile între Comisie, deținut, judecător delegat și Serviciul de evidență**

Am constatat că în toate penitenciarele există următoarele documente prevăzute de lege:

- **Proces verbal cu propunerile membrilor Comisiei**, motivațiile și decizia finală a Comisiei, pentru fiecare caz în parte
- **Raportul** prin care se constată evoluția persoanei private de libertate
- **Procesul verbal de aducere la cunoștință** persoanei private de libertate
- Atunci cînd se propune schimbarea regimului **sesizarea** judecătorului delegat
- **Încheierea motivată** a judecătorului delegat
- **Hotărîrea de punere în executare**

Cu privire la faptul dacă sunt sau nu întocmite conform legii, pe baza observațiilor noastre avem de făcut următoarele comentarii:

- Formularistica nu este unitară, diferă de la un penitenciar la altul
- Formularul de raport al Comisiei are în final paragraful referitor la hotărîrea Comisiei și motivarea hotărîrii. Am găsit patru variante de motivări-tip. Într-unul dintre formularele tip am găsit un criteriu care nu este cuprins nici în lege nici în regulamentul de aplicare: pedeapsa executată.
- Rezultatul analizei de către Comisie a unui raport este, în unele situații, o decizie de menținere a persoanei private de libertate în regimul în care se află, în alte situații este doar o propunere, în baza căreia este sesizat judecătorul delegat. În cele mai multe formulare exprimarea este nediferențiată: „Comisia hotărîște”

- Nu am întâlnit în nici un dosar care a fost rezultatul votului membrilor Comisiei, pe formulare este scris „majoritate/unanimitate” și nici în această situație nu este tăiată una dintre variante.
- Procesul verbal cu propunerile membrilor Comisiei nu cuprinde coloana cu propuneri, cea cu motivări și cea cu decizia luată, ci doar pe cea cu propunerea care este în același timp și decizia, și coloana cu motivele pentru care este făcută propunerea.

### 3.1.5 Care sunt documentele pe baza cărora se evaluează conduita și eforturile pentru reintegrare ale deținutului

Conform declarațiilor membrilor Comisiei:

Cu ocazia re evaluării (a doua analiza) se strâng cele 5 dosare ale membrilor Comisiei (evidența a situației juridice, dosarul disciplinar, dosarul medical, dosarul cu cererile deținutului, dosar de intervenție psihosocială). Nu putem să înțelegem care este relevanța dosarului cu cererile deținutului pentru evaluarea evoluției sale, a EFORTURILOR PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ.

### 3.1.6 Dacă este audiată persoana care execută o pedeapsă privativă de libertate

Persoana privată de libertate este audiată la prima analiză, cea de repartizare în regim. În majoritatea covârșitoare a cazurilor nu este audiată de Comisie pentru schimbarea regimului.

### 3.1.7 Cît timp se acordă în medie evaluării fiecărui dosar

Un dosar este discutat – din declarațiile secretarilor Comisiei – între 5 minute, maximum 5 minute și 30 de minute; la Comisia la care am asistat discuțiile privind un dosar au durat 3 – 5 minute.

## 3.2 Criteriile de individualizare a pedepsei

Am identificat **criteriile** prevăzute de lege pentru **trecerea dintr-un regim de executare** în altul, analizând următoarele articole din Legea 275/2006 și din Regulamentul de aplicare:

Legea 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal

### **Articolul 26, aliniat (2) și (3)**

(2) Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate în regimul imediat inferior ca grad de severitate se poate dispune dacă persoana condamnată a avut o bună conduită și a făcut eforturi serioase pentru reintegrare socială, în special în cadrul activităților educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială, al instruirii școlare și al formării profesionale, precum și în cadrul muncii prestate.

(3) Schimbarea regimului de executare a pedepselor privative de libertate într-unul mai sever se poate dispune dacă persoana condamnată a comis o infracțiune sau o abatere disciplinară gravă, care o face incompatibilă cu regimul în care execută pedeapsa privativă de libertate, și dacă, prin conduită sa, afectează grav conviețuirea normală în penitenciar sau siguranța acestuia.

Regulamentul de aplicare a legii

## **Schimbarea regimului de executare**

### **Art. 91 , alin. 1,2, 3, 4 și 5**

- (1) Schimbarea regimului de executare a pedepsei privative de libertate se realizează în conformitate cu dispoziții art. 26 din Lege.
- (2) Persoana privată de libertate sau Comisia pentru individualizarea regimului, după executarea a 6 luni într-un anumit regim, poate sesiza judecătorul delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate, în vederea schimbării regimului de executare. Persoana privată de libertate este încunostiintată despre data când poate solicita schimbarea regimului de executare.
- (3) Comisia poate sesiza judecătorul delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate, în vederea schimbării regimului de executare într-unul mai sever, înainte de împlinirea termenului de 6 luni, dacă persoana privată de libertate a comis o infracțiune sau o abatere disciplinară gravă, care o face incompatibilă cu regimul în care execută pedeapsa

privativa de libertate, si daca prin conduita sa afecteaza grav convietuirea normala in penitenciar sau siguranta acestuia.

- (4) Sesizarea de catre Comisie se realizeaza dupa intocmirea unui raport in care sunt mentionate conduita persoanei si eforturile depuse de aceasta pentru reintegrare sociala, raport care se aduce la cunostinta persoanei private de libertate, in conformitate cu dispozitiile art. 26 alin. (1) din Lege.

**(5) Dispozitiile art. 88 din prezentul regulament se aplica in mod corespunzator.**

### **Art. 88, alin. (1) , (2), (3), (4) si (5)**

(1) Membrii Comisiei prevazute de art 14. din Lege, cu ocazia stabilirii regimului de executare a persoanelor private de libertate, au in vedere:

- a) varsta;
- b) durata pedepsei privative de libertate;
- c) conduita persoanei condamnate, inclusiv in perioadele de detentie anterioare;
- d) gradul de risc pentru siguranta locului de detinere, pentru celelalte persoane private de libertate si pentru personal;
- e) abilitatile necesare includerii in diferite programe de educatie si interventie prosociala;
- f) disponibilitatea de a presta munca si de a urma cursuri de calificare;
- g) starea de sanatate.

(2) In raport cu prevederile alin. 1 si ale art. 25 din Lege, fiecare membru al Comisiei propune motivat regimul de executare.

(3) Stabilirea regimului se face prin votul deschis al majoritatii membrilor Comisiei, in functie de propunerile formulate.

(4) Propunerile membrilor Comisiei, motivatiile si decizia finala a Comisiei, pentru fiecare caz in parte, se consemneaza intr-un proces-verbal, care se inregistreaza intr-un registru de procese-verbale.

(5) Decizia membrilor Comisiei se consemneaza intr-un proces-verbal de aducere la cunostinta, intocmit in doua exemplare. Un exemplar al procesului-verbal de aducere la cunostinta a deciziei se inmaneaza persoanei private de libertate, iar celalalt, din care sa rezulte luarea la cunostinta, se depune la dosarul individua

### **Articolul 80, aliniatul (3)**

(3) Constituie criteriile pentru stabilirea gradului sporit de risc:

- a) tipul infractiunilor comise anterior, daca acestea denota o personalitate agresiva, violenta, antisociala si prezinta risc pentru siguranta locului de detinere;
- b) comiterea unor acte care atenteaza la viata sau integritatea persoanelor, la libertatea sexuala sau la proprietate, in moduri sau forme violente;
- c) apartenenta la grupuri infractiionale organizate sau la organizatii teroriste;
- d) participarea activa la revolte, razvratiri, agresiuni fizice, amenintari sau alte manifestari violente;
- e) comiterea unor abateri disciplinare grave sau in mod repetat;
- f) introducerea sau detinerea de arme sau materiale explozive in locul de detinere, precum si detinerea de droguri, substante toxice, periculoase sau alte obiecte interzise.

Este intelegerea noastra ca criteriile deduse din textele transcrise mai sus sunt considerate cumulat. Regulamentul operationalizeaza CONDUITA si EFORTURILE PENTRU REINTEGRARE SOCIALA. In opinia noastra criteriile din Regulament reflecta in proportie foarte mare CONDUITA. Reflecta de asemenea DISPONIBILITATEA persoanei private de libertate de a se angaja intr-un proces de REINTEGRARE SOCIALA – art. 88 alin.(1), literele (e) si (f) dar nu si nivelul de motivare al persoanei, faptul daca este inclus deja in procesul de reintegrare sociala si rezultatele pe care le are. Tot in opinia noastra criteriile din articolul 80 alin. (3) sunt de natura de a demotiva persoana privata de libertate, deoarece litera (a) are calitatea de a eticheta persoana. In regulament nu se prevede explicit in ce mod persoana privata de libertate poate macar contrabalansa efectele

etichetării. Precizăm că eticheta nu trebuie să fie anulată de persoana etichetată, ci cel care a pus eticheta.

În concluzie, în opinia noastră, în textele de lege reproduse mai sus nu sunt deloc operaționalizate EFORTURILE PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ. Dar opinia noastră despre lege și regulament nu a influențat monitorizarea, am luat ca reper criteriile care au rezultat din analiza anterioară.

Având în vedere faptul că am urmărit în primul rând modul în care se aplică legea, în procesul de monitorizare am urmărit să aflăm:

- care sunt criteriile după care se realizează evaluarea situației persoanelor private de libertate
- care sunt cele mai importante criterii în procesul de evaluare a situației persoanelor private de libertate
- care sunt instrumentele de evaluare utilizate de membrii Comisiei de individualizare
- care sunt instrumentele de evaluare utilizate de personalul Serviciului de educație și asistență psihosocială
- cum sunt percepute criteriile de către persoanele private de libertate
- cum sunt percepute criteriile de către șefii de secție și agenții de supraveghere

Sursele noastre au fost:

- interviurile cu membrii Comisiei de individualizare
- interviurile cu personalul SEAP
- interviurile cu persoanele private de libertate
- interviurile cu șefi de secție și agenți
- rapoartele de analiză ale persoanelor private de libertate din dosarele de penitenciar
- încheierile motivate ale judecătorului delegat

Vom trece în revistă pe rând răspunsurile din interviuri și rezultatele analizei rapoartelor Comisiei și încheierilor motivate grupate pe categorii.

### 3.2.1 În privința criteriilor după care se evaluează situația persoanelor private de libertate am constatat următoarele:

#### 3.2.1.1 Din analiza deciziilor Comisiei de individualizare a pedepselor cu privire la repartizarea/menținerea/schimbarea regimului de executare

Repartizarea în regim la prima analiză se bazează pe criteriile: durata pedepsei, natura faptei și recidiva, în majoritatea covârșitoare a situațiilor. Am întâlnit o singură situație dintre cele analizate în care o persoană privată de libertate cu pedeapsă mare a fost încadrată la un regim inferior celui pe care l-ar fi indicat lungimea pedepsei. Motivarea a fost că persoana în cauză fusese la regim deschis (!) înainte de punerea în aplicare a Legii 275/2006 .

Cu privire la schimbarea regimului am constat din analiza a 76 de decizii că :

- 7 decizii nu dau nici o motivare
- 31 dintre acestea nu au motivații detaliate, individualizate, utilizează motivații „tip” care sunt parte a formularului de raport pe baza căruia membrii Comisiei de individualizare analizează fiecare caz.

Faptul că hotărârile/deciziile Comisiei nu sunt individualizate contravine, după opinia noastră, cu principiul individualizării pedepsei. Persoanele private de libertate trebuie să primească motivarea deciziei Comisiei tocmai pentru a fi motivați să își schimbe comportamentul, pentru a reuși să treacă la un regim de executare inferior. Dacă motivele nu sunt cele reale, prezentate clar pentru fiecare persoană privată de libertate, fiecare persoană în parte nu va avea baza de informație de la care să pornească în **efortul pentru reintegrarea în societate**.

Am analizat și formulele „tip” și am găsit 4 astfel de tipuri. 7 dintre decizii au o formulă simplă, „comportamentul avut, pedeapsa executată și participarea la programe” care respectă, după opinia noastră, spiritul legii dar nu respectă principiul individualizării pedepsei. Două cuprind mai multe criterii, majoritatea extrase din lista de criterii prevăzute în regulament, dar fiecare variantă de motivare conține câte un criteriu care nu este prevăzut deloc de lege, respectiv: „**cu precădere** modalitatea și împrejurările comiterii infracțiunii” și „durata executată pînă în prezent”. Noi nu am găsit nicăieri în lege acest criteriu al duratei executate și nici precizarea că fapta ar trebui luată în considerare **cu precădere**. O ultimă variantă de exprimare „tip” este sub



forma: „ conform legii...și regulamentului de aplicare.....” și diferă articolele din regulament la care se face trimitere.

- 38 de decizii ale Comisiei au motivații individualizate (deci 50%), unele foarte clare, altele cu un caracter mai general.

Următoarele criterii apar cel mai frecvent:

- durata pedepsei 68%
- comportamentul/conduita 47%
- pedeapsa executată 34%
- situația disciplinară (sanctiuni și recompense) 26%
- eforturi pentru reabilitare 21%

Ni se pare semnificativ în sens negativ faptul că pînă la acest nivel de frecvență nu apare menționată participarea la activitățile educative, culturale, de asistență psihologică și asistență socială. Criteriul „eforturile pentru reabilitare” nu este definit prin participarea la activități, de aceea nu este semnificativ pentru criteriul REINTEGRARE SOCIALĂ. Reamintim că legea se referă la reintegrare socială și nu la reabilitare.

Pe nivelurile următoare se plasează:

Participarea la activități socio-educative 13 % și munca 10% .

O problemă importantă a acestor motivații este nivelul de imprecizie a exprimărilor. Exprimările sunt de exemplu: „ conduită adecvată”, „comportament inconstant”, „cu dificultăți minore de adaptare”. Concluziile Comisiei **trebuie să fie explicite, să descrie precis problemele pe care le are persoana privată de libertate** astfel încît să se poată schimba dacă dorește.

Nu ne este clar de ce durata pedepsei este criteriul cu cea mai mare frecvență la schimbarea regimului, un criteriu static, și cum poate persoana privată de libertate să contrabalanseze importanța acestui criteriu.

### 3.2.1.2 Din încheierile motivate ale judecătorului delegat

Toate încheierile motivate au expuneri minuțioase care folosesc informațiile prezentate în raportul Comisiei și alte informații din dosarul deținutului.

Într-un număr de 32 de încheieri motivate am observat frecvența cu care se face referire la criteriile de evaluare a situațiilor persoanelor private de libertate.

- A fost/nu a fost sancționat – 65%
- A fost/nu a fost recompensat – 56%
- Durata pedepsei și cît mai are de executat – 43%
- Interesul/participarea la muncă – 28%
- A dat dovadă/nu a dat dovadă de interes pentru resocializare – 21%
- A participat la activități organizate de SEAP – 18%
- Comportare corespunzătoare, respect față de cadre, respect ROI – 18%

Am reținut din unele încheieri unele exemple care susțin faptul că pedeapsa, recidiva și comportamentul disciplinat prevalează asupra aprecierii EFORTURILOR PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ.

- Într-un caz persoana a muncit, a participat la activitățile SEAP, nu are sancțiuni, nu are recompense, dar nu este admis într-un regim inferior în baza împrejurărilor în care a comis fapta. Precizăm că această persoană mai avea un număr de mandate pentru care nu primise încă o sentință definitivă. Estimăm că aici se află un criteriu ascuns.
- Într-un alt caz vedem că, deși persoana a făcut eforturi în cadrul activităților SEAP, nu există suficiente indicii că a făcut eforturi serioase pentru reintegrare și se refuză trecerea într-un regim inferior.

Un subiect care trebuie dezbătut este acela al pedepselor mari pentru omor deosebit de grav și al pedepselor la detențiune pe viață. Persoanele private de libertate aflate în asemenea situații, cu care am discutat noi, consideră că, practic, pentru ei legea nu există.

În concluzie și din încheierile judecătorului delegat rezultă faptul că mai importante sunt criteriile referitoare la starea disciplinară a persoanei private de libertate decît EFORTURILE PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ.

### 3.2.1.3 Din răspunsurile membrilor Comisiei la întrebarea „care sunt criteriile în baza cărora se analizează ”conduita și eforturile depuse pentru reintegrarea socială”

În răspunsurile primite au apărut următoarele criterii:

- situația disciplinară (sanctiunile și recompensele) – 52%
- munca, calificarea profesională – 47%
- comportamentul – 44%
- participarea la activități SEAP – 44%
- pedeapsa și cât a fost executat din pedeapsă – 44%
- evaluarea personalului SEAP – 10 %
- starea de recidivă – 10%

Trebuie să remarcăm faptul că nu ni s-a răspuns cu o enumerare clară a unor criterii, că răspunsurile diferă de la un penitenciar la altul și de la un membru al Comisiei la altul. Pe noi ne îngrijorează faptul că starea de recidivă și evaluarea personalului de specialitate care are cea mai mare responsabilitate pentru procesul de reintegrare socială se află la egalitate.

Apar cu frecvențe mici și alte criterii : starea de sănătate, vârsta, relația cu familia, școala, gradul de risc. Am primit și răspunsuri care încep cu „depinde” și dezvoltă ideea că evaluarea se face de la caz la caz, ceea ce ar reflecta tocmai individualizarea regimului. Este opinia noastră că individualizarea eficientă trebuie făcută pe criterii transparente, altfel autoritatea în cazul individualizării pedepsei este exclusiv autoritatea persoanelor care decid. Normal este ca autoritatea să fie a instituției.

### 3.2.1.4 Din răspunsurile membrilor Comisiei la întrebarea: „care este ponderea în decizia privind „conduita și eforturile depuse pentru reintegrarea socială” a următoarelor:

- *participare la muncă*
- *participare la programul de școală*
- *participarea la programe culturale: spectacole, frecventarea bibliotecii, cercuri de pictură, literatură, teatru, altele,*
- *responsabilități: în programe, în activitățile zilnice (de ex.: șef de cameră, responsabil program sportiv, opisar)*
- *participarea la programe de sport*
- *sanctiunile primite*
- *sanctiunile primite și ridicate prin recompense*
- *conduita; cum se evaluează conduita”*

Rezultatele sunt:

- participare la muncă - 89%
- conduita – 85%
- sanctiunile primite – 60%
- participarea la programe culturale: spectacole, frecventarea bibliotecii, cercuri de pictură, literatură, teatru, altele, - 46%
- participare la programul de școală – 37%
- responsabilități: în programe, în activitățile zilnice (de ex.: delegat de cameră, responsabil program sportiv, planton) – 27%
- sanctiunile primite și ridicate prin recompense – 21%
- participarea la programe de sport – 3%

Remarcăm în acest caz cum aprecierea „conduitei” este dominantă, deși în înțelegerea noastră ar trebui să aibă o pondere de 50% în evaluare, restul de 50% să fie ocupat de tot ceea ce reflectă EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ.

### 3.2.1.5 Din discuțiile cu personalul Serviciului de educație și asistență psihosocială

Discuțiile s-au desfășurat pe următoarele teme: cum se evaluează persoanele private de libertate la 6 luni, cum se evaluează comportamentul lor, care sunt instrumentele de evaluare.

Din discuțiile cu personalul SEAP am concluzionat că nu există instrumente de evaluare unitare și standardizate. Interlocutorii noștri au declarat că pentru fiecare evaluare:

- discută cu deținuții care vor intra în Comisie
- îi observă continuu
- țin legătura cu personalul de pe secție
- urmăresc și notează modificările intervenite în dosarul de educație și asistență psihosocială
- psihologii aplică unele teste pentru care au fost formați

Ni s-a mai răspuns că evaluarea se face de către Comisie pe baza raportului care este completat cu datele din dosarul de educație și asistență psihosocială.

La întrebarea „cum sunt evaluate persoanele private de libertate la 6 luni” din 21 de răspunsuri, 7 au răspuns că se iau în considerare sancțiunile. La întrebarea care este **instrumentul de evaluare al comportamentului**, din 21 de interlocutori răspunsurile au fost:

- **sancțiunile și recompensele – 16**
- nu există un instrument – 6
- instrumente profesionale specifice – 6
- dosarul de educație și asistență psihosocială – 3

3.2.2 În privința criteriului CONDUITĂ am urmărit să realizăm o imagine a modului în care este operaționalizat, având în vedere faptul că legea nu specifică ce criterii sunt relevante pentru CONDUITĂ și ce criterii sunt relevante pentru EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRAREA SOCIALĂ. Am discutat și cu acei profesioniști membri ai personalului care, deși nu sunt membri ai Comisiei sau nu sunt oficial consultați în procesul de evaluare, au o influență determinantă asupra evaluării situației persoanelor private de libertate. Am constatat următoarele:

3.2.2.1 Din răspunsurile la întrebarea „cum se evaluează conduita”

Am căutat să aflăm care sunt criteriile de evaluare a conduitei în viziunea membrilor Comisiei de individualizare. Din răspunsuri rezultă că în aprecierea unei conduite bune care justifică trecerea persoanei private de libertate într-un regim inferior contează:

- sancțiunile, situația disciplinară – 55%
- respectarea ROI – 21%
- recompensele – 15%
- participarea la activitățile SEAP – 15%

Între aceste răspunsuri am găsit câteva explicitări pe care le-am reținut:

„Participarea la programe nu este stimulative. Nu pot scăpa (deținuții) de un raport de incident dacă au participat și chiar dacă s-au implicat serios în cadrul unui program.”

A fost dat ca și criteriu de apreciere a bunei conduite: „dă declarații la anumite incidente, dacă este martor”.

Un comentariu a fost: „Psihologii doar scriu niște recomandări, decizia o ia paza.”

3.2.2.2. Din răspunsurile șefilor de secții la întrebarea „cum evaluează comportamentul persoanelor private de libertate”

Șefii de secție sunt persoanele care înaintează sau nu către Comisia de individualizare propunerile de recompensare făcute de membri SEAP sau propun ei recompense. De asemenea ei sunt cei care trimit raportul de incident către Comisia de disciplină. Având în vedere ponderea mare pe care o are în practică criteriul „situația disciplinară” devine extrem de important modul în care ei evaluează comportamentul persoanelor private de libertate, cum decid ei că un deținut merită sau nu merită să fie evidențiat.

Răspunsurile șefilor de secție au arătat că :

- atitudinea față de cadre – 34%
- raportul de incident – 25%
- respect ROI – 25 %
- relațiile cu ceilalți deținuți – 20%

sunt principalele criterii de apreciere.

O mare parte dintre șefii de secție apreciază prin observare, puțini după ce stau de vorbă cu deținuții, colegii lor din cameră, cu agentul de pe secție. Doi dintre ei spun că psihologul face caracterizarea și evaluarea. Un răspuns a fost: „îi evaluez tot timpul”.

Este firesc să se aștepte de la persoanele private de libertate o atitudine de respect normal în relaționare, fără manifestări jignitoare și agresive, dar faptul că atitudinea față de cadre este pe primul loc în aprecierea comportamentului suntem de părere că indică posibilitatea ca aprecierea să fie foarte subiectivă și să fie bazată pe nevoia acută de securitate personală pe care o simt cadrele din pază. Dacă privim raportul deținuți – cadre prezentat în Capitolul 1 al raportului, înțelegem că reacția este justificată. Totuși, pentru sistem aceasta nu poate constitui o scuză.

Agentii supraveghetori de pe secții nu au nici un rol formal în trecerea dintr-un regim în altul sau în stabilirea regimului, ceea ce poate fi un prejudiciu, având în vedere că sunt persoanele care petrec cel mai mult timp în proximitatea persoanei private de libertate. Ei au un rol important în sancționarea, respectiv recompensarea detinutilor dar numai din punct de vedere al disciplinei de care dau sau nu dovadă persoanele private de libertate.

Numărul agenților supraveghetori pe secții este **minimum posibil**, uneori unul.

Pentru a verifica relevanța informațiilor obținute prin întrebările trecute în revistă pînă aici am discutat și cu agenții și cu persoanele private de libertate care este definiția comportamentului bun în penitenciar.

În această privință am constatat următoarele:

#### 3.2.2.3 Din răspunsurile agenților la întrebarea „ce înseamnă un comportament bun la un deținut”

Un deținut are un comportament bun atunci cînd:

- respectă ROI și programul zilnic – 83%
- respectă cadrele – 45%
- nu creează probleme, își văd de pedeapsă – 37%
- au relații bune cu ceilalți deținuți – 27%

#### 3.2.2.4 Din răspunsurile persoanelor private de libertate la întrebarea „ce înseamnă un deținut cu un comportament bun”

Un deținut are un comportament bun atunci cînd:

- respectă ROI și programul zilnic – 42%
- respectă cadrele – 35%
- nu creează probleme, își văd de pedeapsă – 30%
- au relații bune cu ceilalți deținuți – 25%
- să nu ai sancțiuni – 18%
- să participe la activități – 17%

Faptul că primele 4 poziții sunt identice ne arată cum persoanele private de libertate au integrat valorile șefului de secție și ale agentului. Aceasta ne face să credem că s-ar putea ca, în realitate, criteriile de evaluare a persoanelor private de libertate să fie în exclusivitate referitoare la starea de disciplină, ceea ce nu reflectă decît într-o foarte mică măsură EFORTURILE DE REINTEGRARE SOCIALĂ.

#### 3.2.2.5 Din răspunsurile agenților la întrebarea „ce înseamnă un deținut cu un comportament dificil”

La această întrebare ne-am lovit de dificultatea de a grupa răspunsurile primite. Totuși cele mai frecvente criterii de apreciere a unui deținut dificil sunt:

- face probleme – 21%
- este agresiv, violent – 21%
- are probleme psihice – 21%
- nu se încadrează în program – 15%
- se taie ca să obțină ceva – 15%
- nu respectă ROI – 13%
- au conflicte – 13%
- instigă la insubordonare – 13%

Dacă unele criterii își regăsesc corespondentul în lista de criterii pentru comportament bun, altele sunt noutăți surprinzătoare. **Problemele psihice** nu constituie un criteriu de evaluare a comportamentului dificil. Instigarea la subordonare este un criteriu care a migrat aici de la criteriile de sancționare a persoanelor private de libertate, de aceea am decis ca, mai jos, să evaluăm și modul în care se acordă recompensele și sunt sancționați deținuții.

### 3.2.3 Ne-a interesat cum se operaționalizează, din punctul de vedere al personalului, EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRAREA SOCIALĂ.

#### 3.2.3.1 Am discutat cu membrii SEAP despre modul în care se evaluează rezultatele programelor la care participă persoanele private de libertate și despre modul în care se urmărește – dacă se urmărește – legătura dintre programe și comportamentul pe secția de deținere.

În ce privește rezultatele în programe doar 3 din 15 interlocutori au răspuns că observă schimbările de comportament. Instrumentele de evaluare sunt specifice programelor, iar în 4 penitenciare s-a specificat că se utilizează fișele de observație ale deținuților, un instrument separat de dosarul de educație și asistență psihosocială.

În ce privește legătura dintre programe și comportamentul pe secție, răspunsurile sunt că se realizează prin discuții cu personalul, într-un caz există o fișă de observație pentru agenții de pe secție. S-a precizat de asemenea faptul că educatorul de pe secție ține legătura direct cu șeful de secție. Un răspuns la întrebarea „cum se urmărește legătura dintre rezultatele din programe și comportamentul de pe secție” a fost „nu știu cum se poate face legătura”.

#### 3.2.3.2 Am pus șefilor de secții și agenților – în calitate de beneficiari direcție ai rezultatelor programelor pentru schimbare și de observatori din prima linie – întrebarea:

*„dacă deținuții fac eforturi, respectiv au un anumit tip de comportament în cazul în care doresc să obțină trecerea într-un regim mai puțin restrictiv; ce anume fac”*

Eforturile sunt evaluate de către agenți ca:

- participarea la activitățile SEAP – 45%
- munca – 36%
- nu fac nimic – 25%
- sunt liniștiți – 11%

Mai apar cu frecvențe mici: atitudine bune față de cadre, calificare, școală, nu fac probleme.

La aceeași întrebare răspunsurile șefilor de secție sunt:

- participarea la activitățile SEAP – 48%
- munca – 42%
- nu fac nimic – 13%

Acest mod unitar de a defini eforturile serioase pentru reintegrarea socială este **în contradicție** cu criteriile utilizate în practica Comisiei de individualizare.

#### 3.2.4 Am verificat în ce măsură **comportamentul bun, așa cum este el definit în penitenciar și eforturile serioase pentru reintegrare socială sunt regăsite în motivațiile recompenselor acordate.** Am analizat rapoartele de recompensă aflate în cele 78 de dosare de penitenciar consultate. Concluziile sunt că recompensele se acordă în proporție egală de SEAP și de pază.

Motivele pentru care se acordă recompense sunt:

- Interes/participare la activități educative – 38%
- Muncă și calificare – 24%
- Conduită reglementară – 13%
- Respectare ROI și disciplină – 13%
- Participare la programe structurate – 11%

Urmează cu frecvențe mici:

- Menține curățenia
- Responsabil activități
- Comportare bună
- Menține ordinea și disciplina în cameră

Ne punem întrebarea **de ce, dacă motivele de acordare a recompenselor sunt acele comportamente care sunt considerate a fi semne ale EFORTURILOR SERIOASE DE REINTEGRARE SOCIALĂ, recompensele nu sunt luate în considerare** de Comisia de individualizare?

### 3.2.5 Percepția persoanelor private de libertate asupra criteriilor Comisiei

Pentru a putea aprecia eficiența sistemului de executare progresivă a pedepselor în primul rând prin modul în care își desfășoară activitatea Comisia de individualizare am pus persoanelor private de libertate întrebarea: „care sunt criteriile după care se face trecerea dintr-un regim în altul”.

Răspunsurile sunt că aceste criterii ale Comisiei sunt:

- Comportarea bună/comportamentul – 61%
- Sancțiunile – 59%
- Munca – 33%
- Participarea la activități – 32%
- Pedepsa – 30%
- Recompensele – 19%
- Cît mai are de efectuat din pedeapsă – 19%
- Comportamentul față de cadre – 13%

16% dintre persoanele cu care am discutat au răspuns că criteriile sunt aleatorii, iar 3% au răspuns „nu știu”.

Am reținut unele opinii:

„Depinde de cadre”

„Nu mă interesează, legea nu mă ajută cu nimic”

„Nu există o metodologie”

„După fața omului”

Este interesant faptul că acest ultim răspuns își găsește corespondent în ceea ce spune un membru al Comisiei, anume că aprecierea se face după ochi!

### 3.3 Concluzii cu privire la criteriile de analiză ale Comisiei pentru individualizarea pedepsei

Pe baza informațiilor rezultate din monitorizare putem spune **cu privire la criteriile de individualizare a pedepsei:**

- La schimbarea regimului se ține cont de criteriile din art.88 din regulament care, în opinia noastră, nu reflectă decît parțial CONDUITA DIN PERIOADA ANALIZATĂ și nu reflectă deloc EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRAREA SOCIALĂ
- Nu există standarde elaborate de ANP cu privire la criteriile Comisiei de individualizare sau, dacă există, acestea nu se reflectă în practică.
- Criteriile folosite pentru analizarea situației persoanelor private de libertate cu scopul de a se lua decizia de schimbare sau menținere a regimului NU SUNT CLARE. Aceasta trebuie să fie explicația faptului că răspunsurile membrilor Comisiei și rezultatele analizei motivărilor deciziilor Comisiei **nu coincid**.
- Criteriile care apar menționate cel mai frecvent sunt referitoare la CONDUITĂ.
- Un criteriu foarte important de evaluare este – din cele constatate – starea disciplinară reflectată în ceea ce se poate numi un „instrument de evaluare”: **dosarul disciplinar**. Am constatat că starea disciplinară nu înseamnă raportul dintre sancțiuni și recompense. Înseamnă în realitate numărul de sancțiuni și gravitatea faptelor. Răspunsul membrilor Comisiei la întrebarea „ce pondere au sancțiunile scoase prin recompense” a fost „au, dar

puțin sau deloc”. Sancțiunile rămân la dosar pentru totdeauna. Este posibil ca acesta să fie efectul unuia dintre criteriile de la art.88 din regulament, anume „c) conduita persoanei condamnate, inclusiv în perioadele de detenție anterioare”. Practica pe care am constat-o contrazice art. 26 din Legea 275.

- Un criteriu care apare frecvent în răspunsuri, relativ frecvent în încheierile motivate ale judecătorului delegat dar nu și în analiza deciziilor Comisiei este participarea la muncă. Așteptarea sau pretenția ca persoanele private de libertate să muncească este injustă atîta vreme cît toate penitenciarele vizitate pot asigura locuri de muncă pentru **cel mult 38% dintre deținuți**. La PMT Craiova lucrau la data vizitei 34% dintre persoanele private de libertate și la femei 49%.
- Din analiza criteriului CONDUITĂ definit de personalul de supraveghere am ajuns la rezultatul că sunt trei componente semnificative ale acestuia: respectarea regulamentului de ordine interioară și a programului zilnic, respectarea cadrelor și a ordinelor date de cadre, și calitatea de a fi „invizibil”, adică: să nu faci probleme, să-ți vezi de treaba ta, să nu deranjezi, să fii liniștit, să nu vrei nimic.
- Putem spune că ceea ce am constatat reflectă faptul că DISCIPLINA este foarte importantă în aprecierea situației generale a unei persoane private de libertate. Dar Legea 275 acordă importanță egală schimbării comportamentului, reintegrării sociale. Simpla evaluare a stării de disciplină nu este semnificativă, NU RĂSPUNDE CERINȚELOR LEGII. După cum am văzut însă și posibilitatea de a aprecia schimbarea pozitivă a stării de disciplină este limitată. Din 27 de interlocutori membri ai Comisiei doar 2 au răspuns că **acest criteriu, al sancțiunilor scoase prin recompense, ar trebui să fie cel mai important dar nu este**. Precizăm că acești 27 de interlocutori sunt doar acei membri ai Comisie de individualizare care nu sunt membri ai Serviciului de educație și asistență psihosocială.
- Criteriile care putem presupune că reflectă EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ – respectiv participarea la activități și programe și recompensele cu retragerea măsurii disciplinare – apar cu frecvență foarte mică la toate nivelurile: atît în răspunsuri ale membrilor Comisiei cît și din analiza motivărilor deciziilor Comisiei și a hotărîrilor motivate ale judecătorului delegat.
- Nu există o definiție a criteriilor comună între pază și SEAP. Am constata că au cîștig de cauză criteriile pazei, respectiv: situația disciplinară, comportamentul față de cadre și munca.
- Pentru a defini criteriul conduită, după cum am prezentat mai sus, am pus aceeași întrebare membrilor Comisiei, șefilor de secție, agenților de supraveghere de pe secții și persoanelor private de libertate. Am constatat că singura serie de răspunsuri care coincid 100% sunt cele ale agenților de supraveghere și cele ale persoanelor private de libertate. Credem că rolul foarte important pe care îl joacă agenții de supraveghere în cultura penitenciară nu este tratat corespunzător la nivel instituțional.
- Persoanele private de libertate nu știu care sunt criteriile pe care trebuie să le îndeplinească pentru a trece dintr-un regim în altul. Deținuții primesc decizia Comisiei, dar primesc și informații contradictorii din mai multe surse, iar învățarea din experiență nu poate avea succes deoarece, după cum am văzut, nu există o coerență între ceea ce se spune și ceea ce se face. Șefii de secție și agenții de supraveghere sunt o interfață foarte importantă între Comisie și deținuți. La întrebarea pe care am pus-o despre modul cum se face trecerea dintr-un regim în altul, atît șefii de secție cît și agenții s-au eschivat, majoritatea răspunzînd „prin Comisie”, ca urmare nu putem să spunem în ce mod trece informația pe la ei către persoanele private de libertate.

## Capitolul 4. JUDECĂTORUL DELEGAT

### 4.1 Prezentare

În vizitele noastre am stat de vorbă cu 12 judecători delegați. De asemenea am discutat despre organizarea activității judecătorului delegat cu directorii penitenciarelor respective. Un director din 13 nu a dorit să ne răspundă la întrebări.

Am constatat că în fiecare penitenciar vizitat funcționează un judecător delegat. În două penitenciare au fost schimbați de mai multe ori în doi ani. Judecătorul delegat are în toate penitenciarele vizitate un birou. Cu o singură excepție, biroul se află în afara spațiului de deținere. O parte dintre judecătorii delegați țin audiențele pe secție în biroul șefului de secție. Audiențele se mai țin în: club, pe secții în biroul supraveghetorilor, în punctele de control unde sunt amenajate încăperi fie pentru audiențele directorului penitenciarului fie pentru întâlnirile cu avocații.

Trei dintre judecătorii delegați cu care am discutat au grefier. Ceilalți au desemnată o persoană din penitenciar care lucrează cu ei. Această persoană este: un agent de la evidență sau un secretar/o secretară. Această persoană lucrează în același birou cu judecătorul delegat. Nu există în fiecare penitenciar spații de depozitare a arhivei.

În toate cazurile există PC, fax, telefon direct sau prin centrală.

În trei penitenciare judecătorul delegat nu vine zilnic la biroul său, situație justificată în două dintre cazuri prin faptul că judecătorii delegați răspund de două penitenciare alăturate.

Judecătorul delegat are o zi pe săptămână audiență în 11 din cele 13 penitenciare vizitate, în toate situațiile răspunde la urgențe, de exemplu la situațiile în care persoanele private de libertate declară că intră în refuz de hrană.

Am discutat despre accesul la judecătorul delegat cu: judecătorul delegat, șefii de secție, agenți de supraveghere și persoane private de libertate.

În privința informării persoanelor private de libertate cu privire la instituția judecătorului delegat am constatat următoarele:

- Din 115 persoane private de libertate cu care am stat de vorbă, 104 știu că au dreptul să facă plîngere împotriva deciziei Comisie de individualizare la judecătorul delegat
- Din 115 de persoane private de libertate cu care am stat de vorbă, 103 cunosc faptul că pot contesta încheierea judecătorului delegat la judecătorie
- Dintre cele 104 persoane, 53 au declarat că au făcut plîngere la judecătorul delegat. Dintre aceștia 48 au declarat că au fost ascultați de judecătorul delegat, 5 că nu au fost ascultați.

O treime dintre persoanele private de libertate care au fost în audiență la judecătorul delegat au declarat, indiferent de rezultatul favorabil sau nu la plîngerea lor, că sunt mulțumite și foarte mulțumite de modul de relaționare al judecătorului delegat. De exemplu:

„Nu stiu, dar eu cînd am întrebat ceva m-a ascultat cu răbdare”

„Am avut o nedumerire la mandat, m-am dus la judecătorul delegat să-l întreb ce e, m-a ascultat, m-a lămurit. Sunt mulțumit de felul în care s-a comportat cu mine, m-a respectat”

„Sunt foarte mulțumit de felul în care a vorbit cu mine judecătorul delegat”

Sunt și comentarii defavorabile, de exemplu:

„Judecătorul delegat nu rezolvă nimic. Chiar dacă ai probleme reale, el nu le dă importanță. Întotdeauna cînd ceri ceva la judecătorul delegat trebuie ca cerea sa fie însoțită de refuz de hrană, altfel nimic nu se rezolva. ”

„Relația cu judecătorul delegat nu durează mai mult de 2 minute. Am avut 2 întâlniri cu judecătorul delegat și in ambele cazuri am stat la el 2 minute. Nu am încredere in judecătorul delegat.”



Cu privire la audiență rezultă din cele spuse de interlocutorii noștri că, în cele mai multe cazuri, la audierea deținutului se află de față și un membru al personalului penitenciarului. Aceasta este în primul rând o consecință logică a faptului că numai în trei cazuri din 13 judecătorul delegat are un greșier delegat.

Cu privire la modalitatea de acces la judecătorul delegat am constatat următoarele practici:

- Persoana privată de libertate face o cerere tip în care trece **obligatoriu** motivul pentru care cere audiența la judecătorul delegat. Expresiile utilizate de interlocutori (șefi de secție și agenți) au fost: „a filtra”, „a rezolva ce pot eu”, „a selecta”, „a aproba”, „au fost lămuriți să nu meargă pentru orice la judecătorul delegat”. Într-un penitenciar am întâlnit procedura următoare: dacă persoana privată de libertate nu dorește să scrie motivul audienței la judecătorul delegat trebuie să scrie că refuză să scrie.
- Persoana privată de libertate face o cerere tip care ajunge direct la evidență, de acolo la judecătorul delegat.
- Persoana privată de libertate anunță verbal dimineața la apel faptul că dorește să iasă la audiență, este notat de către agent în registrul judecătorului delegat.

Judecătorul delegat face programarea audiențelor și pe baza unor liste trimise pe secții persoanele private de libertate sunt primite în audiență. Există situații în care persoanele private de libertate programate la audiență au refuzat să se prezinte pe motive „acum sunt la baie” sau „acum sunt la masă”.

Din declarațiile interlocutorilor rezultă că de la solicitarea pe o cale sau alta a audienței până la audiența propriu-zis trec între 2-3 și maximum 10 zile (ne referim, bineînțeles, la penitenciare diferite). Într-un penitenciar s-a făcut precizarea că persoanele private de libertate din regimul deschis merg în audiență neînsoțite.

Ne-am interesat de numărul de cazuri referitoare în primul rând la schimbările de regim.

După declarațiile judecătorilor delegați numărul de plângeri împotriva deciziilor de individualizare a regimului a fost mare în primul an după intrarea în vigoare a legii și că numărul plîngerilor a scăzut acum.

Am încercat să stabilim un procentaj al deciziilor/hotărîrilor Comisiei de individualizare cu privire la schimbarea regimului, împotriva cărora deținuții au făcut plângeri. Acest lucru practic nu a fost posibil deoarece în înregistrările judecătorului delegat datele nu sunt grupate pe acest criteriu. Am primit informații despre numărul de dosare, de exemplu, numărul de sesizări ale Comisiei și numărul total de plângeri făcute de persoanele private de libertate într-un anumit interval de timp. Din păcat datele nu au fost prezentate unitar, ca urmare nu am putut să le grupăm relevant.

Din declarațiile persoanelor private de libertate cu care am discutat, 51% au formulat plângeri cu privire la decizia Comisiei de schimbare a regimului și doar 18% au contestat hotărîrea judecătorului delegat.

## 4.2 Concluzii

În privința modului în care funcționează judecătorul delegat pe baza rezultatelor obținute putem spune că:

- O problemă importantă este lipsa spațiului adecvat pentru judecătorul delegat. Judecătorul delegat are birou și logistică în toate penitenciarele, însă în majoritatea penitenciarelor nu are biroul în spațiul de deținere, ceea ce face ca spațiul de audiențe să fie neadecvat.
- Judecătorul delegat este perceput pozitiv de majoritatea persoanelor private de libertate și existența sa este eficientă (doar 18% din deciziile sale sunt contestate).
- Accesul la judecătorul delegat al persoanelor private de libertate este filtrat de șefii de secție, ceea ce nu ar trebui să se întâmple.

## **Capitolul 5. PROCEDURI**

Pentru a putea stabili dacă sunt respectate procedurile prevăzute în Legea 275/2006 și în Regulamentul de aplicare al legii, am urmărit indicatorii de mai jos. Pentru fiecare indicator am grupat rezultatele obținute.

### **5.1 Dacă toți deținuții sunt evaluați o dată la șase luni**

- da, chiar dacă sunt întârzieri; din cele constatate de noi cele mai mari întârzieri sunt de 2 luni. Membrii echipei de monitorizare au fost de față într-o situație în care un lucrător SEAP a cerut unui coleg de la evidență să-i dea un raport să-l completeze pentru o persoană privată de libertate care știa că trebuie să intre în discuția Comisiei din săptămîna în curs; evidența i-a răspuns că respectivul nu este pe listă; psihologul a insistat, evidența a verificat și s-a dovedit că persoana privată de libertate avea dreptate; deci au loc omisiuni; faptul că ar fi multe cazuri de discutat săptămînal nu este o justificare;

### **5.2 Dacă deținuții sunt informați cu privire la termenul la care ar trebui să fie evaluați de Comisie**

- persoanele private de libertate sunt informate cu privire la data următoarei evaluări în procesul verbal prin care li se comunică decizia Comisiei

### **5.3 Cine realizează evaluarea la 6 luni**

- Comisia de individualizare
- evaluarea se bazează pe un RAPORT care se completează cu datele din dosarul de penitenciar, dosarul disciplinar, fișele cuprinse în dosarul de educație și asistență psihosocială; datele sunt despre faptă, pedeapsă/pedepse, perioada executată, dacă mai are și alte cauze, situația familială, aprecierea comportamentului, a modului în care se relaționează cu cadrele și cu deținuții, dacă este adaptat la regimul penitenciar, profilul psihologic, nevoile educaționale, situația disciplinară, gradul de risc; acest raport este trimis către toate compartimentele cu o săptămîna înainte de data la care persoana privată de libertate trebuie să intre în Comisie; la întrebarea cine realizează evaluarea, răspunsurile au fost foarte diferite; corelîndu-le putem spune că date despre comportamentul persoanei private de libertate se pun la dispoziția membrilor Comisiei de către specialiști și că Comisia ia o decizie cu privire la schimbarea regimului pe baza acestor date; nu putem spune că acesta este un proces de evaluare a evoluției persoanei private de libertate;

### **5.4 Care sunt instrumentele de evaluare la 6 luni**

5.4.1 Din răspunsurile membrilor SEAP putem trage concluzia că nu există un instrument de evaluare standard. Nu există un instrument de evaluare specific SEAP utilizat de în tot sistemul la fel, și nici nu se poate spune că un instrument existent în sistem și utilizat pînă acum a fost consacrat și este folosit într-un mod specific în tot sistemul pentru evaluarea periodică de la 6 luni cerută de lege. Majoritatea celor întrebați, membri ai SEAP, au răspuns că instrumentul este dosarul disciplinar (16 din 21 de răspunsuri). 6 interlocutori au răspuns că nu există un instrument de evaluare. Doar 3 au răspuns că dosarul de educație și asistență psihosocială este un instrument de evaluare în timp ce 4 au răspuns că dosarul de penitenciar este instrumentul de evaluare.

5.4.2 Dacă se fac recomandările pentru Comisie, de către cine și cum (inclusiv dacă sunt consultați membri ai personalului din sectorul supraveghere și pază)

Formularul de raport **nu conține propuneri** ci doar date biografice ale persoanei private de liberate, date despre situația juridică și constatări cu privire la unele aspecte ale activităților și comportamentului său. Din cele spuse de interlocutori și din cele constatate la ședința de Comisie la care am participat, putem spune că „se fac recomandări” în discuțiile din Comisie în sensul că uneori există divergențe de opinii între membri SEAP, directorul penitenciarului și directorul adjunct pază și regim. Din răspunsurile la întrebarea „cum se face evaluarea la 6 luni” de la 21 de interlocutori am primit de 2 ori răspunsul „se face

interviu cu persoana privată de libertate” și 8 răspunsuri „prin completarea fișelor/raportului cu modificările intervenite”.

## 5.5 Dacă se respectă procedura

### 5.5.1 Dacă se întocmește un raport pentru fiecare persoană privată de libertate

Da, dar nu sunt toate rapoartele complete. În multe rapoarte nu este completată rubrica despre sancțiuni și recompense sau este completată lacunar, respectiv nu sunt trecute motivele pentru care a primit recompense sau sancțiuni. Aceasta în condițiile în care situația disciplinară este un element de bază - după cum am constatat - în aprecierea făcută de Comisie, iar în cazul în care persoana privată de libertate face plîngere la judecătorul delegat, se folosește pentru apreciere în primul rînd raportul Comisiei; alte rubrici necompletate în rapoarte: data ultimei analize, a cîta analiză este, profilul psihologic, (aici am întîlnit frecvent completarea rubricii cu scris indescifrabil). În unul din penitenciare gradul de risc din raport pare că se referă la gradul de risc de recidivă după liberare și nu la gradul de risc sporit din penitenciar. **Lipsa unui standard este evidentă.**

Concluzia este că se respectă procedura prevăzută de lege dar nu există o metodologie standardizată, ceea ce face ca substanța prevederilor legii să se piardă.

### 5.5.2 Dacă toți membri Comisiei își exprimă părerea

Din declarațiile membrilor Comisiei, da; ce am constatat din consultarea documentelor:

- pe majoritatea covîrșitoare a hotărîrilor/deciziilor Comisiei consultate de noi nu este trecut dacă hotărîrea a fost luată în majoritate specificat cu cîte voturi sau în unanimitate
- modul în care se fac notațiile motivațiile membrilor Comisiei în procesul verbal este nerelevant; nu am întîlnit procese verbale în care să fie trecute păreri diferite referitoare la cazul discutat; am întîlnit procese verbale unde motivația este trecută sub forma: „art...(corespunzător) ..din Legea 275”; am întîlnit procese verbale în care lipsesc motivări în dreptul unor membri ai Comisiei, în sensul că rubrica nu este completată deloc;
- la penitenciarul Arad membrii echipei au participat la Comisie și au observat faptul că membrii Comisiei discută pe fiecare caz; reprezentantul SEAP prezintă situația persoanei private de libertate, directorul adjunct pază poate prezenta părerea celor de la supraveghere iar directorul poartă discuția cu persoana privată de libertate ; dar în procesul verbal se trece motivarea, de exemplu „pedeapsa executată”, la rubrica directorului, apoi în dreptul tuturor celorlalți membri este scris ibidem;

Concluzia noastră cu privire la aceste procese verbale este că nu reflectă discuțiile care au avut loc în Comisie. Dacă procesele verbale ale discuției pentru fiecare persoană privată de libertate ar trebui să fie potențiale probe în cazul unei plîngeri, atunci cu siguranță **nu pot fi folosite la nimic** în forma în care sunt completate în prezent. Dacă că sunt necesare doar pentru a certifica într-o formă oarecare faptul că toți membri Comisiei au fost prezenți și au fost consultați cu privire la cazurile în discuție, atunci sunt suficiente în forma în care sunt completate.

Concluzia noastră cu privire la exprimarea opiniei de către toți membri Comisiei este că nu avem dovezi că aceasta se întîmplă. La ședința Comisiei la care am participat procedura a fost următoarea: cazul se prezintă de către secretarul Comisiei, reprezentantul SEAP (directorul adjunct de multe ori) prezintă situația din punctul de vedere al SEAP, apoi intră persoana privată de libertate, directorul penitenciarului discută cu aceasta, apoi el propune o concluzie care de cele mai multe ori este acceptată. Directorul adjunct pază intervine în cîteva situații. Ceilalți membri ai Comisiei nu au intervenit.

Ceea ce am observat este că peste tot **se ține seama de dorința persoanei private de libertate de a rămîne în regimul în care se află**, chiar dacă Comisia de individualizare respectivă îl propune pentru a trece într-un regim inferior. Aceasta creează o incoerență în modul de aplicare al ROI și o cale prin care chiar personalul creează greutăți în menținerea disciplinei. De exemplu, atunci cînd se refuză mutarea deținutului în camera pe care o dorește el este foarte greu să se mai invoce respectarea regulamentului deoarece persoana privată de libertate a văzut că uneori se poate să rămînă în regimul, pe secția și în camera unde dorește să rămînă și este firesc să se întrebe de ce altă dată același lucru nu se poate.

5.5.3 Dacă se stă de vorbă cu persoana privată de libertate cu prilejul analizei făcute de Comisie

- În majoritatea penitenciarelor nu. În cel puțin două penitenciare persoanele private de libertate cu care am stat de vorbă au folosit expresia „mi-a venit hîrtia la cameră”, referindu-se la procesul verbal prin care se comunică decizia Comisiei. În cel puțin un penitenciar la Comisie participă toate persoanele private de libertate care sunt discutate în ziua respectivă, ca într-o audiență colectivă.

5.5.4 Dacă se propune schimbarea regimului, se face sesizare către judecătorul delegat

Da.

5.5.5 Dacă judecătorul delegat audiază persoana privată de libertate

În majoritatea cazurilor

5.5.6 Dacă încheierea motivată este adusă la cunoștința persoana privată de libertate și apoi pusă în executare

Da.

5.5.7 Dacă deținuții cunosc căile de atac și dacă fac uz de ele cînd consideră că este cazul

- 104 din 115 persoane private de libertate cunosc faptul că au dreptul să facă plîngere împotriva hotărîrii Comisiei de individualizare
- Dintre acești 53 au făcut plîngere la judecătorul delegat
- Dintre aceștia 48 au fost ascultați
- Dintre cei 53 de mai sus, 19 au introdus contestații la judecătoria

## **5.6 Dacă toți deținuții sunt informați cu privire la rezultatele evaluării periodice**

Da, prin proces verbal. Persoana privată de libertate semnează de primire.

## **5.7 Dacă toți deținuții au un dosar de educație și asistență psihosocială**

Nu. Dosarele se completează treptat și s-a fixat un termen la nivel de sistem care este irelevant din punctul nostru de vedere. În penitenciarele unde am cerut dosarul de educație și asistență psihosocială am constatat că ele există în procent de 20%

## **5.8 Dacă toți deținuții au un plan de intervenție individualizată**

Nu. Am cerut să analizăm, în cazurile în care nu exista dosarul de educație, acest plan, dar am constata că nici acest plan nu există pentru toate dosarele la care aveam permisiunea să ne uităm.

## **5.9 Dacă există standarde și proceduri pentru munca cu deținuții pentru toate serviciile și acestea sunt coerente**

Nu.

## **5.10 Concluzii**

- Sunt respectate procedurile explicite din lege și regulamentul de aplicare, cele care se referă la organizarea Comisiei de individualizare, formularistică, informarea persoanelor private de libertate, căile de contestare.
- Accesul la informație se respectă formal. De cele mai multe ori persoana privată de libertate nu înțelege exact din ce motive nu a fost trecut la un regim inferior. Nu există nici o cale prin care se verifică dacă persoanele private de libertate au înțeles informația pe care au primit-o și dacă situația lor personală în penitenciar le este clară.
- Nu există standarde și proceduri pentru munca cu deținuții pentru toate serviciile.

## **Capitolul 6. PROGRAME ȘI ACTIVITĂȚI EDUCATIVE, CULTURALE, TERAPEUTICE, DE CONSILIERE PSIHOLÓGICĂ ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

Activitatea Serviciului de educație și asistență psihosocială este reglementată de Art. 64 din Legea 275 și de art. 174 și 183 din Regulamentul de aplicare al Legii. În art. 183 se spune că programele sunt „de tip obligatoriu, opțional sau facultativ. Programele de tip obligatoriu desfășurate cu persoanele private de libertate se stabilesc de către Comisia prevăzută la art. 14 din Lege.”

Scopul pedepsei este definit în Codul Penal, astfel:

„Pedeapsa este o măsură de constrângere și un mijloc de reeducare a condamnatului. Scopul pedepsei este prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Prin executarea pedepsei se urmărește formarea unei atitudini corecte față de muncă, față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească persoana condamnatului.”

Și

„Toate mijloacele folosite în cadrul regimului executării pedepselor privative de libertate trebuie să contribuie la reintegrarea în societate a celor condamnați și la prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni de către aceștia.”

În consecință Regulamentul de aplicare a Legii 275/2006 la art.6 (1) spune:

„Scopul executării pedepselor privative de libertate

(1) Executarea pedepselor privative de libertate are drept scop asistarea persoanelor private de libertate, în vederea reintegrării lor sociale și a prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni.”

Pe aceste extrase din cadrul legislativ ne bazăm când afirmăm că activitatea Serviciului de educație și asistență psihosocială ar trebui să fie la fel de importantă ca și cea a pazei și regimului.

Din constatările noastre nu putem spune că se întâmplă acest lucru.

Am vizitat 13 penitenciare și în toate penitenciarele am stat de vorbă cu personalul SEAP, cu directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și cu membri ai serviciului. Discuțiile au avut loc în birourile SEAP.

Am vizitat școala, spațiile pentru activitățile specifice: cluburi și cabinete, capela, spațiile pentru plimbare și sport. Am consultat dosare pentru educație și asistență psihosocială și Planuri de intervenție individualizată. Am consultat mapele programelor ce ne-au fost prezentate. Am asistat pentru 2-3 minute la 5 ore de lucru desfășurate în aceste penitenciare. Am consultat orarele pentru activități.

Am discutat cu 115 persoane private de libertate cărora le-am pus întrebări cu privire la programele despre care au cunoștință și la care au participat.

### **6.1 Activitatea Serviciului de educație și asistență psihosocială.**

#### **6.1.1 Personalul angajat**

În penitenciarele vizitate sunt angajați în SEAP următorii specialiști: asistenți sociali, psihologi, educatori. Educatorii pot fi cu pregătire medie sau universitară. Printre cei cu pregătire universitară găsim juriști, ingineri, profesori. În fiecare penitenciar există un responsabil pentru activități sportive și un tehnician. În fiecare penitenciar există un preot.

Educatorii sunt mai numeroși decât psihologii și asistenții în 10 din 13 penitenciare vizitate.

Raportul personal – persoane private de libertate este dramatic în privința asistenților sociali și psihologilor. Raportul variază în penitenciarele vizitate între 1 la 1200 și 1 la 190 în cazul psihologilor. Raportul mediu să spunem așa favorabil întâlnit în penitenciarele vizitate este de 1 la 250. În cazul asistenților sociali raportul variază de 1 la 800 până la 1 la 190.

În cazul educatorilor raportul este mai bun, respectiv variază între 1 la 8 (ce este drept, la PMT Craiova!) și 1 la 370.

Serviciul de educație și asistență psihosocială este organizat în două servicii, Serviciul asistență și intervenție psihosocială unde lucrează psihologii și asistenții sociali și Serviciul educație, unde lucrează toți educatorii, agentul tehnic, educatorul responsabil cu activitățile sportive și preotul.

Cel mai frecvent specialiștilor le sunt repartizate secții sau grupuri/tipuri de persoane private de libertate, de exemplu: secțiile unui anumit regim, femeile, minorii și tinerii, vîrstnicii. Cu excepția situației în care există un singur specialist pentru întreg penitenciarul, anume în 5 cazuri, respectiv cîte 1 asistent social în 3 penitenciare și cîte 1 psiholog în 2 penitenciare, din păcate unul dintre penitenciare este cel pentru minori și tineri.

#### 6.1.2 Programul de lucru și fișa postului

Conform declarațiilor celor intervievați programul zilnic al angajaților SEAP este:

- 4 ore cel puțin lucru direct cu persoanele private de libertate, din care cel puțin 2 ore de grup și maximum 2 ore consiliere individuală, discuții, testări/evaluări
- 4 ore pentru lucrul de birou

Pe baza celor discutate, în aceste 4 ore de birou trebuie să se deruleze următoarele activități:

- concepția și redactarea caracterizărilor
- interpretarea rezultatelor testelor și evaluărilor
- completarea fișelor de observație ale fiecărui deținut cu toate aceste date
- completarea rapoartelor de oră de grup, cu observațiile relevante cu privire la deținuții participanți
- consultarea între colegi, membri ai aceleiași echipe pluri/multidisciplinare (care funcționează, după declarațiile celor intervievați)
- completarea fișei ce le revine din Dosarul de educație și asistență psihosocială
- completarea punctului 10 din raportul Comisiei de individualizare
- completarea mapei program a fiecărui program pe care îl derulează cu deținuții – ne referim aici la actele care nu au legătură cu conținutul ședințelor de lucru cu deținuții, respectiv prezentările programului către directorul penitenciarului și fișa de încheiere și de re-alcătuire a unui grup către pază
- realizarea caracterizărilor pentru instanțe
- participarea la ședințele următoarelor Comisii: Comisia de individualizare a pedepsei, Comisia pentru muncă, Comisia de stabilire grad de risc
- participarea la ședințe operative lărgite
- organizarea activităților de tip concurs, a ieșirilor în comunitate, a activităților cu parteneri din comunitate
- redactarea rapoartelor semestriale
- însoțirea studenților în practică de la facultățile de drept, asistență socială și psihologie

Lista prezentată mai sus nu cuprinde activitățile opționale, sau care au apărut suplimentar în unele sau altele din penitenciarele vizitate.

Trebuie precizat că în toate penitenciarele vizitate durează cel puțin 5 minute drumul din clădirea administrativă pînă pe secție, în unele penitenciare poate să dureze 10 minute deoarece secțiile se deschid cu cheia de către agentul de supraveghere care face și el supraveghere de cele mai multe ori singur pe o secție.

#### 6.1.3 Strategia SEAP

Conform legii scopul activității SEAP trebuie să fie asigurarea instituției penitenciare cu metodologie, expertiză profesională și logistică pentru ca persoanele private de libertate să poată să se angajeze într-un proces de schimbare pentru reintegrarea socială. Constatările noastre sunt următoarele:

##### 6.1.3.1 Cu privire la metodologie:

Metodologia nouă a fost primită în perioada vizitelor noastre din declarațiile celor intervievați cu aproximație în luna iunie, adică la aproape doi ani de la intrarea în vigoare a legii. În ultimul penitenciar vizitat metodologia exista de două luni și nu am constatat în nici un fel modul în care se schimbau lucrurile. Pe parcursul perioadei de vizite în nici un penitenciar vizitat nu aveau loc modificări majore ca urmare a primirii noii metodologii. Lipsa de entuziasm a personalului vis-a-vis

de noua metodologie se poate explica prin faptul că în acea perioadă se producea o nouă schimbare de director general, ceea ce din experiența tuturor atrage după sine o nouă schimbare a directorului de specialitate, ceea ce atrage după sine o nouă schimbare de „metodologie”.

În perioada monitorizării noastre situația constatată poate fi redată pe scurt astfel:

- există o serie de programe sau activități a căror organizare este obligatorie: evaluarea și informarea din carantină 21 de zile, pregătirea pentru liberare, formarea profesională în parteneriat cu AJOFM, prevenire antidrog cu CPECA ale Agenției Naționale Antidrog, slujba religioasă ortodoxă și școala
- mai există o serie de programe cadru cu caracter predominant informativ: informare legislativă, educație pentru sănătate, mass-media (radio sau tv local, revistă), educația bunului cetățean, activitățile sportive
- și există o serie de programe de asistență psihosocială: prevenirea riscului de suicid, adaptare la condițiile de detenție, reducerea agresivității, motivarea pentru schimbare (recent apărut), dezvoltarea abilităților de relaționare cu familia

Am constatat că în fiecare penitenciar fiecare specialist avea propria sa variantă a unui program cadru. Ceea ce se corelează cu LIPSA DE INSTRUMENTE ȘI METODOLOGIE UNITARĂ, care are ca rezultat o enormă confuzie în rândul persoanelor private de libertate, imposibilitatea de a-i motiva pentru schimbare și determină ineficiența muncii în SEAP, muncă de altfel atât de dificilă.

#### 6.1.3.2 Cu privire la logistică am constatat următoarele:

- în doar jumătate din penitenciarele vizitate există spații pentru activități, dar în majoritate spațiile sunt insuficiente pentru nivelul de ocupare pe care îl declară cei cu care am stat de vorbă
- nu există birotică, rechizite pentru activități, nu există echipamente sportive suficiente
- nu există baza materială pentru premiile în diverse materiale pentru deținuți prevăzute de regulament
- nu se face evidența electronică a datelor, ceea ce ar face ca baza de date să fie eficientă

## **6.2 Evaluarea persoanelor private de libertate**

SEAP conform legii trebuie să dispună de instrumente de evaluare care să poată măsura EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRAREA SOCIALĂ a persoanelor private de libertate. Sistemul ar trebui să aibă un instrument acceptabil de măsurare și a conduitei deținuților astfel încât evaluarea SCHIMBĂRII să fie o evaluare unitară și profesionistă, reprezentativă pentru ANP.

Constatările noastre au fost următoarele:

- Nu există un instrument unitar pentru evaluarea conduitei
- Nu există un instrument unitar pentru evaluarea riscului de recidivă
- Nu există un instrument profesionist acceptat de pază pentru măsurarea gradului de risc

#### 6.2.1 Implicarea Serviciului de educație și asistență psihosocială în individualizarea pedepselor

Individualizarea pedepsei se petrece în prezent, din cazurile analizate de noi, în modul următor:

- În perioada de carantină persoana privată de libertate este evaluată, în sensul că sunt cerute datele sale personale referitoare la familie, nivelul educației, pregătirea profesională și i se aplică o serie de teste psihologice. Gradul de risc se stabilește de către Comisia pentru stabilirea gradului de risc și doar în cazurile în care se consideră necesar. După carantină persoana privată de libertate este repartizată exclusiv pe baza criteriului pedepsei în regimul corespunzător.
- Din declarațiile personalului SEAP pe perioada evaluării din carantină se alcătuiește Planul de intervenție individualizat, pentru care persoana privată de libertate trebuie să semneze dacă este de acord sau nu.

- După 6 luni automat și nu la cererea persoanei private de libertate Comisia pentru individualizarea pedepsei analizează evoluția persoanei.
- Am monitorizat nivelul de implicare al personalul SEAP în individualizarea pedepsei studiind raportul pentru analiza Comisiei de individualizare, Dosarul de educație și asistență psihosocială și procesele verbale ale ședințelor Comisiei.

#### 6.2.1.1 Raportul pentru analiza Comisiei de individualizare

În raportul pentru Comisie sunt trecute informații de către SEAP la punctul 10, subpunctele (a) – (g), respectiv:

10. Date referitoare la perioada de observare, carantinare a detenției referitoare la:

- a) comportamentul și personalitatea deținutului
- b) situația socio-familială
- c) sănătate
- d) profil psihologic
- e) nevoi educaționale
- f) adaptabilitate la viața carcerală:
- g) relațiile cu aparținătorii, cu ceilalți deținuți și cu personalul

Nu există în raport un punct care să fie dedicat progresului persoanei în perioada analizată. Ni se pare semnificativ faptul că la situația disciplinară foarte frecvent apar sancțiuni vechi de peste un an, ba chiar într-un caz de trei ani. Uneori aceste puncte sunt completate cu specificația „în perioada analizată”. Modul în care sunt completate informațiile nu este unitar și, în multe cazuri se face cu un scris neciteț.

În raport nu există un punct pentru recomandări cu privire la individualizarea pedepsei. Explicația ar fi că recomandările se fac verbal în cursul ședinței, de aceea ne-a interesat procesul verbal al ședinței, care ar trebui să conțină atât propunerile fiecărui membru al Comisiei cât și modul în care s-a decis varianta adoptată.

În majoritatea covârșitoare a rapoartelor nu se scrie dacă hotărârile au fost luate prin vot, cu ce rezultat, și nici măcar atunci când există în formular cuvintele unanimitate/majoritate nu este bifat unul dintre ele.

#### 6.2.1.2 Procesul verbal al ședinței Comisiei

Este sumar întocmit, astfel încât nu reflectă decît cel mult faptul că toți membrii Comisiei au fost prezenți (vezi supra, capitolul Proceduri).

Dacă există diferențe de opinii între paza și SEAP ele nu sunt reflectate în nici un fel în hîrțile întocmite de Comisie. Aceasta este important pentru noi deoarece ne semnaleză faptul că individualizarea pedepsei nu se face cu instrumente profesionale de către oameni de profesie în dialog cu persoanele care au experiență practică, respectiv paza și supravegherea.

#### 6.2.1.3 Dosarul de educație și asistență psihosocială

Dosarele de educație și asistență psihosocială nu sunt completate și există un termen pînă la care vor trebui completate, respectiv iulie 2009. Nu putem aprecia stadiul în care se află completarea lor și nu credem că este relevant. Am putut studia foarte puține. În penitenciarele în care am solicitat dosarele persoanelor private de libertate de la care aveam acordul în acest sens, existau dosarele în 2 cazuri din 10.

În acest dosar ar trebui să existe ca informație cel puțin toate participările la programe sau activități și școală ale persoanei private de libertate, ceea ce nu se întîmplă. În puținele cazuri în care fișa respectivă este completată la rubricile dedicate evaluărilor sunt trecute calificative „bine”, „suficient”, etc.

În legătură cu acest dosar semnalăm o încălcare a dreptului de acces la informația privitoare la propria persoană. Pe coperta dosarului se află indicații cu privire la cum se completează dosarul. Reproducem un fragment relevant:



„Fișa III – va fi completată doar de către psihologul acreditat, semnat și parafat.

**Concluziile evaluării nu vor fi puse la dispoziția deținutului.** Pentru respectarea accesului la informațiile personale persoanele private de libertate vor avea acces la informațiile generale cuprinse în concluziile examinării psihologice”

Informațiile din acest dosar nu constituie notițe personale ale psihologului dintr-o agendă oarecare, ci reprezintă informație echivalentă cu informația din dosarul medical, ca urmare există obligativitatea accesului pentru persoana privată de libertate la toată informația.

Numărul de dosare studiate comparativ cu rapoartele, deciziile comisei și încheierile motivate ale judecătorului delegat este prea mic pentru a trage concluzii cu privire la utilitatea DEAP. Putem doar afirma că în cazurile studiate nu am putut stabili nici o regulă de continuitate între aceste documente:

- dacă notații din dosar se regăsesc în raport: uneori da, uneori nu
- dacă notațiile din dosar se regăsesc în raport și apoi se regăsesc în motivațiile deciziei Comisiei: rareori
- dacă notațiile din dosar se regăsesc în încheierea motivată a judecătorului delegat: rareori

Fișele dosarului nu sunt întotdeauna completate, chiar dacă dosarul există. Dar problema este, în opinia noastră, utilitatea reală a dosarului. Dorim să dăm doar un exemplu. Pentru personalul SEAP este imposibil să facă recomandări dacă nu cunoaște profilul infracțional al deținutului or, DEAP nu cuprinde nicăieri această informație și în consecință specialistul trebuie să caute în dosarul judiciar al persoanei, un consum de timp dublu: și pentru a căuta în alte dosare, și pentru a completa un dosar inutil. Un dosar electronic așa cum în unele penitenciare există deja, dar un dosar dedicat SEAP ar fi cea mai bună soluție.

### **6.3 Programele organizate de Serviciul de educație și asistență psihosocială, programe centrate pe schimbarea comportamentului infracțional**

#### **6.3.1 Programe de educație și asistență psihologică prin care persoanele private de libertate își pot schimba comportamentul**

Din discuțiile pe care le-am avut în fiecare penitenciar, indiferent de mărimea acestuia, inclusiv în penitenciarul pentru minori și tineri și cel pentru femei, se derulează între 6 și 36 din ceea ce ne-au fost prezentate ca fiind programe. Numărul este relativ și obținut prin prezentarea unor activități culturale și concursuri drept programe. Dar mai bine să începem prin a prezenta cadrul general SEAP așa cum l-am perceput în monitorizare.

Am putut ajunge la următoarele concluzii cu privire la activitățile derulate:

- Există în fiecare penitenciar vizitat între 1 și 4 programe centrate pe schimbarea comportamentului infracțional, indiferent de mărimea penitenciarului și de numărul declarat de programe
- Programele centrate pe schimbare au o durată foarte scurtă: 3 luni. Această perioadă de trei luni nu este suficientă pentru realizarea unei schimbări de comportament, dar explicația pe care am primit-o a fost că persoanele private de libertate nu stau mai mult de trei luni în aceeași secție, în același regim sau în același penitenciar, sau se decid să iasă la muncă.
- Programele centrate pe schimbare nu au instrumente de evaluare a rezultatelor, instrumente adecvate mediului în care se desfășoară. Nu s-a realizat o definiție a noțiunii de comportament infracțional în penitenciar vs comportament infracțional în libertate și nici o strategie de abordare a schimbării comportamentului infracțional din libertate pornind de la comportamentele infracționale observate în penitenciar. Criteriul DISCIPLINĂ este un criteriu simplist, dar nu este cuantificat și urmărit coerent nici măcar acesta.

### 6.3.2 Percepția persoanelor private de libertate asupra programelor și activităților derulate de SEAP

- Majoritatea persoanelor private de libertate cu care am discutat știu că există programe, pot să dea exemple și unii chiar dau o listă extinsă de titluri. Cei mai mulți știu despre școala, teatru și sport.
- Jumătate din cei întrebați au spus că nu doresc să iasă la programe, iar ceilalți în majoritate că dacă doresc pot să iasă.
- Există și situații în care persoanele private de libertate spun că au solicitat să iasă la un program și nu au fost scoși, sau că au dorit să iasă la un program și nu au îndeplinit criteriile, sau că nu se fac programe.
- Din 115 interviuri, în 92 persoanele private de libertate afirmă că au participat la un program
- Dintre acestea, 42 au declarat că au participat la un program de educație a abilităților sociale, schimbare, consiliere psihologică.
- Intre aceștia, 25 pot să descrie consistent pe scurt activitățile din program.
- Doar 17 dintre cei intervievați au spus că rezultatele pe care le-au obținut au fost recompensele. Cei mai mulți au putut să spună sub ce formă au perceput câștigul avut din faptul de a participa la programe sau la activități.

Reproducem mai jos câteva exemple de răspunsuri, motivante, sperăm noi, pentru personalul SEAP și pentru cetățeni, căci ilustrează măsura mare în care persoanele private de libertate răspund la oportunități, **dacă li se oferă**:

„Am învățat că furia nu e bună la nimic, cu calm poți rezolva cele mai multe lucruri, am învățat cum e cu starea de furie”

\*

Da, a avut rezultate; are alta perspectiva de a privi viața; se gîndeste la lucruri la care afara nu s-a gîndit niciodata, spre exemplu ca exista si alte modalitati de a-ti realiza dorintele decit banii si luxul; ca cel mai mult conteaza sa fii in libertate si sanatos;

\*

„Eu nu am citit Biblia pînă acum; am învățat care e diferența dintre bine și rău cu adevărat.”

\*

„Da; am observat că ne încadram în ceea ce urmărea domnișoara, ne mai și amuzăm; este ca și cum te-ai duce la pescuit: dacă te-ai dus de trei ori și n-ai prins nimic, poate prinzi cît pentru trei dăți a patra oară;”

\*

„Dacă stai în camera, devii o legumă. Dacă participi la programe rămâi ancorat în realitate. Te poate pregăti oarecum pentru liberare.”

\*

„M-au făcut să mă cunosc mai bine și să-mi știu limitele mintale.”

Datele de mai sus sugerează că efectul programelor asupra persoanelor private de libertate este mult mai mare decît importanța care se dă acestor programe de către personalul din pază.

### 6.3.3 Programe obligatorii și opționale

Din observațiile noastre programele obligatorii sunt INSTAD, care se desfășoară cu persoanele private de libertate în perioada de carantină și, conform declarațiilor, PROLIB, care se desfășoară timp de 2 săptămîni cu persoanele care urmează să se libereze. Conform legii Comisia de individualizare ar trebui să aprobe planul de intervenție individualizat propus de SEAP, program care să cuprindă programele și activitățile prin care persoana privată de libertate poate să pună în practică un proces de schimbare, dacă dorește. Nu am găsit în cazurile pe care ne-am uitat programe obligatorii și nici opționale, ci numai recomandări.

## 6.4 Concluzii privind programele și activitățile derulate de SEAP

- Serviciul de educație și asistență psihosocială este considerat a avea responsabilitatea exclusivă a activităților care ar putea determina o schimbare de comportament a persoanelor private de libertate. Personalul de supraveghere și pază se consideră complet absolvit de orice responsabilitate în acest sens.
- Raportul dintre numărul de cadre SEAP și persoanele private de libertate este mult sub orice standarde specifice profesiilor reprezentate în condiții de instituționalizare a clienților.
- Încărcarea cu sarcini a personalului SEAP, altele decât cele care privesc lucrul direct cu persoanele private de libertate, este foarte mare. Nu este posibil în condițiile date să se respecte directiva dată de ANP ca fiecare lucrător SEAP să lucreze 4 ore pe zi efectiv direct cu deținuții.
- Nu există instrumente unitare, standardizate specifice ANP de evaluare a conduitei și eforturilor pentru reintegrare socială.
- În condițiile în care SEAP are responsabilitatea exclusivă a EFORTURILOR PENTRU REINTEGRARE am constatat că nu există o strategie pentru atingerea scopului, respectiv realizarea acestei responsabilități
- Nu există consultare între pază, regim, siguranța deținerii și SEAP. Există inițiative punctuale la nivel local și penitenciare unde se ține seama și de părerea SEAP, dar nu există proceduri care să se respecte în practică cu privire la colaborarea constantă între cele două compartimente. Aceasta se reflectă negativ asupra persoanelor private de libertate.
- Activitățile cele mai numeroase ale SEAP sunt cele pentru facilitarea adaptării persoanelor private de libertate la situația în care se află, inclusiv cele de petrecere a timpului în afara camerei.
- Programele structurate centrate pe schimbarea comportamentului se pot derula într-un procent foarte mic. Nu știm în ce procent se derulează în realitate deoarece modul de verificare al realizării efective a ședințelor de grup este inefficient.
- Reflectarea participării la activitățile SEAP este foarte scăzută în criteriile Comisie de individualizare. Vorbim aici despre simpla referire la faptul de a fi participat la activități sau programe. Situațiile în care participarea la un program cumulat cu rezultatele avute constituie un criteriu pentru trecerea într-un regim inferior sunt 6 din 76 de decizii ale Comisiei, dar numai alături de pedeapsă și situația disciplinară.
- **Reflectarea activității SEAP în rîndul persoanelor private de libertate este foarte bună iar dorința de a participa la programe rezultă că este intrinsecă.** Accesul la programe este practic de 100%. Surprinzător pentru unii membri ai personalului din pază, doar 17 persoane private de libertate din 115 intervievate vor **să participe doar pentru recompense**, în schimb 50 au descris un beneficiu real pe care l-au obținut ca urmare a participării la programe. Beneficiul poate fi: adaptare mai bună la condițiile de detenție, achiziție de abilități sau achiziție de informație.
- Corelarea ultimelor două concluzii arată că prin desconsiderarea eficienței programelor derulate de SEAP începe un proces de demotivare a deținuților să participe la activități și în consecință o compromitere a funcționării SEAP în ansamblu.

## **Capitolul 7. OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA RESPECTAREA DREPTURILOR PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE**

Obiectivul monitorizării noastre este specific, așa cum am declarat în deschiderea acestui raport. Pe parcursul vizitelor am constatat și ne-au fost aduse în atenție aspecte care privesc respectarea drepturilor persoanelor private de libertate sau aspecte care contravin Regulilor Standard Minime pentru penitenciare acceptate de România. Nu putem să nu trecem în raport observațiile noastre.

- Am constatat în penitenciarul Giurgiu că o cameră din regimul de maximă siguranță pentru două persoane are vasul de veceu la vedere. Aceasta nu este acceptabil pentru o cameră pentru două persoane.
- Am constatat în penitenciarul Craiova că un deținut care a declarat că are 70 de ani se află repartizat la regim de maximă siguranță, în condițiile în care Legea 275/2006 spune că bărbații peste 60 de ani nu pot executa pedeapsa în regim de maximă siguranță.
- Am constatat în penitenciarul Craiova că persoane private de libertate fac de pază în foșoare, ceea ce contravine cu Regulile Standard Minime care subliniază că nu se pot da deținuților responsabilități de supraveghere și pază.
- Am constatat cu privire la situația persoanelor cu probleme de sănătate mintală:

În anul 2007 Fundația Reforma Justiției Penale a derulat un proiect care a avut ca grup de beneficiari persoanele cu probleme de sănătate mintală private de libertate aflate în sistemul penitenciar. Ca urmare la începutul monitorizării am avut la dispoziție informația din proiectul respectiv și am urmărit ce schimbări au avut loc în condiția grupului menționat mai sus. Am constatat următoarele:

- În doar 6 penitenciare din 13 am primit numărul de persoane cu probleme de sănătate mintală, anume:

<b>Penitenciar</b>	<b>Persoane cu probleme de sănătate mintală</b>	<b>Număr de deținuți la data vizitei</b>
Arad	52 din care 11 primesc medicamente psihotrope dimineata si seara si 41 primesc medicamente numai seara	1037
Craiova	deținuți cu probleme de sănătate mintală: 322 Cronici cu tratament: 64 Cronici fără tratament: 258	1026
Craiova minori și tineri	persoane cu probleme de sănătate mintală - 38	248
Iași	147 din care 97 cu tratament și 50 cu afecțiuni psihice echilibrate (nu necesită tratament)	1331
București Rahova	130 persoane private de libertate cu afecțiuni psihice in tratament	1453
Târgu Jiu	persoane cu probleme de sănătate mintală 48	711

- În continuare nu există o definiție clară a acestui grup țintă: în unele cazuri sunt considerați cu probleme de sănătate mintală doar care primesc tratament, în altele grupul este mai larg și include tulburările de comportament antisocial.
- Persoanele cu probleme de sănătate mintală sunt considerate „deținuți dificili”. Datorită comportamentului lor practic sunt condamnați să rămână sau să ajungă și să rămână pentru totdeauna la regim de maximă siguranță.
- Nu există o metodologie de lucru cu aceste persoane. În cazurile studiate am constatat că recomandarea de program de asistență psihologică în planul lor de intervenție individualizată este „consiliere individuală la cerere sau la nevoie”. În unul din cazuri medicul psihiatru cu care am stat de vorbă a spus că nu este consultat cu privire la bolnavii care intră în Comisia de individualizare a regimului

la 6 luni și că nu urmărește ce se întâmplă cu această categorie de deținuți în sistemul de regimuri.

- Un caz ne-a atras atenția prin gravitatea sa: o deținută cu pedeapsa de 5 ani și 3 luni care a fost repartizată la regim închis la începutul pedepsei. Are un diagnostic psihiatric. A fost internată la Spitalul Rahova de două ori în anul 2007. În primul raport al Comisiei de individualizare din Penitenciarul Târgșor apare la starea sănătății: „este în evidență cu boli cronice”, iar la profil psihologic nimic completat. La al doilea raport al Comisiei de la Penitenciarul Rahova apare la starea sănătății „în evidență cu boli cronice”, la profil psihologic „prezintă tulburări de natură psihocomportamentală”, iar comportamentul și personalitatea sunt considerate necorespunzătoare, decizia Comisiei fiind de menținere la regim închis. La penitenciarul Rahova primește o serie de 5 sancțiuni în perioada august – decembrie 2007. Una dintre sancțiuni este cu izolator simplu. În decembrie 2007 este transferată la Penitenciarul Giurgiu, unde Comisia de individualizare propune trecerea ei la regim de maximă siguranță. În raportul de la Penitenciarul Giurgiu la starea sănătății apare: „în evidență cu boli cronice” dar la profil psihologic este completat „nu prezintă tulburări de natură psihocomportamentală majore”. Deținuta a contestat decizia Comisiei. În încheierile motivate de la dosar nu se ține seama în nici un fel de starea sa de sănătate, care de altfel nu este menționată deloc. Când am stat de vorbă cu ea nu mai fusese la un consult psihiatric de un an și tratamentul nu-și mai făcea efectul. Are multiple urme de autorâniri. Urma să facă 10 zile de izolator de la ultima sancțiune.

Cazul ei ilustrează cum o persoană cu probleme de sănătate mintală devine o victimă în sistem pentru că nu este tratată adecvat nici de cadrele de supraveghere nici de cadrele de specialitate.

Precizăm că am întrebat-o dacă crede că putem să îi acordăm vreun fel de asistență. Ne-a răspuns că nu o putem ajuta cu nimic, că oricum pe ea n-o s-o creadă nimeni.

## Capitolul 8. CONCLUZII

Materialul pe care l-am obținut în urma vizitelor de monitorizare este foarte voluminos. Pentru a putea urmări mai ușor concluziile evaluării noastre, reproducem aici grupat concluziile tuturor capitolelor raportului.

- În penitenciarele vizitate nu se asigură condiții adecvate pentru regimurile diferențiate de detenție pentru regimurile semideschis și deschis.
- Condițiile de detenție din regimul închis sunt mai bune decât cele din regim semideschis și deschis.
- Penitenciarele nu sunt adecvate din punct de vedere al construcției pentru deținerea separată a persoanelor private de libertate în grupuri mici așa cum ar fi adecvat conform legii.
- Din punctul de vedere al asigurării separației regimurilor, femeile și minorii sunt discriminați.
- Chiar dacă definirea limitelor spațiului de libertate de mișcare al persoanelor private de libertate în regimul semideschis este lăsat de lege la latitudinea penitenciarului, această delimitare nu poate încălca prevederile legii. Practic, prin regulamentul de ordine interioară, libertatea de mișcare la regim semideschis se limitează la faptul că persoanele private de libertate se pot plimba în timpul zilei un număr de ore pe holul secției.
- Regimul deschis nu este organizat astfel încât să asigure posibilitatea persoanelor private de libertate de a ieși în comunitate pentru activități și programe și pentru muncă.
- În perspectivă va fi o problemă reorganizarea secțiilor exterioare ca secții cu regim deschis astfel încât să răspundă eficient condițiilor de executare a pedepsei cu închisoarea în regim deschis
- La schimbarea regimului se ține cont de criteriile din art.88 din regulament care, în opinia noastră, nu reflectă decât parțial CONDUITA DIN PERIOADA ANALIZATĂ și nu reflectă deloc EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRAREA SOCIALĂ
- Nu există standarde elaborate de ANP cu privire la criteriile Comisiei de individualizare sau, dacă există, acestea nu se reflectă în practică.
- Criteriile folosite pentru analiza situației persoanelor private de libertate cu scopul de a se lua decizia de schimbare sau menținere a regimului NU SUNT CLARE. Aceasta trebuie să fie explicația faptului că răspunsurile membrilor Comisiei și rezultatele analizei motivărilor deciziilor Comisiei **nu coincid**.
- Criteriile care apar menționate cel mai frecvent sunt referitoare la CONDUITĂ.
- Un criteriu foarte important de evaluare este – din cele constatate – starea disciplinară reflectată în ceea ce se poate numi un „instrument de evaluare”: **dosarul disciplinar**. Am constatat că starea disciplinară nu înseamnă raportul dintre sancțiuni și recompense. Înseamnă în realitate numărul de sancțiuni și gravitatea faptelor. Răspunsul membrilor Comisiei la întrebarea „ce pondere au sancțiunile scoase prin recompense” a fost „au, dar puțin sau deloc”. Sancțiunile rămân la dosar pentru totdeauna. Este posibil ca acesta să fie efectul unuia dintre criteriile de la art.88 din regulament, anume „c) conduita persoanei condamnate, inclusiv în perioadele de detenție anterioare”. Practica pe care am constatat-o contrazice art. 26 din Legea 275.
- Un criteriu care apare frecvent în răspunsuri, relativ frecvent în încheierile motivate ale judecătorului delegat dar nu și în analiza deciziilor Comisiei este participarea la muncă. Așteptarea sau pretenția ca persoanele private de libertate să muncească este injustă atîta vreme cît toate penitenciarele vizitate pot asigura locuri de muncă pentru **cel mult 38% dintre deținuți**. La PMT Craiova lucrau la data vizitei 34% dintre persoanele private de libertate și la femei 49%.
- Din analiza criteriului CONDUITĂ definit de personalul de supraveghere am ajuns la rezultatul că sunt trei componente semnificative ale acestuia: respectarea regulamentului de ordine interioară și a programului zilnic, respectarea cadrelor și a ordinelor date de cadre, și calitatea de a fi „invizibil”, adică: să nu faci probleme, să-ți vezi de treaba ta, să nu deranjezi, să fii liniștit, să nu vrei nimic.
- Putem spună că ceea ce am constatat reflectă faptul că DISCIPLINA este foarte importantă în aprecierea situației generale a unei persoane private de libertate. Dar Legea 275 acordă importanță egală schimbării comportamentului, reintegrării sociale. Simpla evaluare a stării

de disciplină nu este semnificativă, NU RĂSPUNDE CERINȚELOR LEGII. După cum am văzut însă și posibilitatea de a aprecia schimbarea pozitivă a stării de disciplină este limitată. Din 27 de interlocutori membri ai Comisiei doar 2 au răspuns că **acest criteriu, al sancțiunilor scoase prin recompense, ar trebui să fie cel mai important dar nu este**. Precizăm că acești 27 de interlocutori sunt doar acei membri ai Comisie de individualizare care nu sunt membri ai Serviciului de educație și asistență psihosocială.

- Criteriile care putem presupune că reflectă EFORTURILE SERIOASE PENTRU REINTEGRARE SOCIALĂ – respectiv participarea la activități și programe și recompensele cu retragerea măsurii disciplinare – apar cu frecvență foarte mică la toate nivelurile: atât în răspunsuri ale membrilor Comisiei cât și din analiza motivărilor deciziilor Comisiei și a hotărârilor motivate ale judecătorului delegat.
- Nu există o definiție a criteriilor comună între pază și SEAP. Am constatat că au câștig de cauză criteriile pazei, respectiv: situația disciplinară, comportamentul față de cadre și munca.
- Pentru a defini criteriul conduită, după cum am prezentat mai sus, am pus aceeași întrebare membrilor Comisiei, șefilor de secție, agenților de supraveghere de pe secții și persoanelor private de libertate. Am constatat că singura serie de răspunsuri care coincid 100% sunt cele ale agenților de supraveghere și cele ale persoanelor private de libertate. Credem că rolul foarte important pe care îl joacă agenții de supraveghere în cultura penitenciară nu este tratat corespunzător la nivel instituțional.
- Persoanele private de libertate nu știu care sunt criteriile pe care trebuie să le îndeplinească pentru a trece dintr-un regim în altul. Deținuții primesc decizia Comisiei, dar primesc și informații contradictorii din mai multe surse, iar învățarea din experiență nu poate avea succes deoarece, după cum am văzut, nu există o coerență între ceea ce se spune și ceea ce se face. Șefii de secție și agenții de supraveghere sunt o interfață foarte importantă între Comisie și deținuți. La întrebarea pe care am pus-o despre modul cum se face trecerea dintr-un regim în altul, atât șefii de secție cât și agenții s-au eschivat, majoritatea răspunzând „prin Comisie”, ca urmare nu putem să spunem în ce mod trece informația pe la ei către persoanele private de libertate.
- O problemă importantă este lipsa spațiului adecvat pentru judecătorul delegat. Judecătorul delegat are birou și logistică în toate penitenciarele, însă în majoritatea penitenciarelor nu are biroul în spațiul de deținere, ceea ce face ca spațiul de audiențe să fie neadecvat.
- Judecătorul delegat este perceput pozitiv de majoritatea persoanelor private de libertate și existența sa este eficientă (doar 18% din deciziile sale sunt contestate).
- Accesul la judecătorul delegat al persoanelor private de libertate este filtrat de șefii de secție, ceea ce nu ar trebui să se întâmple.
- Sunt respectate procedurile explicite din lege și regulamentul de aplicare, cele care se referă la organizarea Comisiei de individualizare, formularistică, informarea persoanelor private de libertate, căile de contestare.
- Accesul la informație se respectă formal. De cele mai multe ori persoana privată de libertate nu înțelege exact din ce motive nu a fost trecut la un regim inferior. Nu există nici o cale prin care se verifică dacă persoanele private de libertate au înțeles informația pe care au primit-o și dacă situația lor personală în penitenciar le este clară.
- Nu există standarde și proceduri pentru munca cu deținuții pentru toate serviciile.
- Serviciul de educație și asistență psihosocială este considerat a avea responsabilitatea exclusivă a activităților care ar putea determina o schimbare de comportament a persoanelor private de libertate. Personalul de supraveghere și pază se consideră complet absolvit de orice responsabilitate în acest sens.
- Raportul dintre numărul de cadre SEAP și persoanele private de libertate este mult sub orice standarde specifice profesiilor reprezentate în condiții de instituționalizare a clienților.
- Încărcarea cu sarcini a personalului SEAP, altele decât cele care privesc lucrul direct cu persoanele private de libertate, este foarte mare. Nu este posibil în condițiile date să se respecte directiva dată de ANP ca fiecare lucrător SEAP să lucreze 4 ore pe zi efectiv direct cu deținuții.
- Nu există instrumente unitare, standardizate specifice ANP de evaluare a conduitei și eforturilor pentru reintegrare socială.

- În condițiile în care SEAP are responsabilitatea exclusivă a EFORTURILOR PENTRU REINTEGRARE am constatat că nu există o strategie pentru atingerea scopului, respectiv realizarea acestei responsabilități
- Nu există consultare între pază, regim, siguranța deținerii și SEAP. Există inițiative punctuale la nivel local și penitenciar unde se ține seama și de părerea SEAP, dar nu există proceduri care să se respecte în practică cu privire la colaborarea constantă între cele două compartimente. Aceasta se reflectă negativ asupra persoanelor private de libertate.
- Activitățile cele mai numeroase ale SEAP sunt cele pentru facilitarea adaptării persoanelor private de libertate la situația în care se află, inclusiv cele de petrecere a timpului în afara camerei.
- Programele structurate centrate pe schimbarea comportamentului se pot derula într-un procent foarte mic. Nu știm în ce procent se derulează în realitate deoarece modul de verificare al realizării efective a ședințelor de grup este inefficient.
- Reflectarea participării la activitățile SEAP este foarte scăzută în criteriile Comisie de individualizare. Vorbim aici despre simpla referire la faptul de a fi participat la activități sau programe. Situațiile în care participarea la un program cumulat cu rezultatele avute constituie un criteriu pentru trecerea într-un regim inferior sunt 6 din 76 de decizii ale Comisiei, dar numai alături de pedeapsă și situația disciplinară.
- **Reflectarea activității SEAP în rîndul persoanelor private de libertate este foarte bună iar dorința de a participa la programe rezultă că este intrinsecă.** Accesul la programe este practic de 100%. Surprinzător pentru unii membri ai personalului din pază, doar 17 persoane private de libertate din 115 intervievate vor **să participe doar pentru recompense**, în schimb 50 au descris un beneficiu real pe care l-au obținut ca urmare a participării la programe. Beneficiul poate fi: adaptare mai bună la condițiile de detenție, achiziție de abilități sau achiziție de informație.
- Corelarea ultimelor două concluzii arată că prin desconsiderarea eficienței programelor derulate de SEAP începe un proces de demotivare a deținuților să participe la activități și în consecință o compromitere a funcționării SEAP în ansamblu.

În plus față de concluziile fiecărui capitol sintetizăm în final câteva concluzii generale:

- Cea mai mare problemă pare să fie lipsa de personal CARE LUCREAZĂ DIRECT CU DEȚINUȚII, în primul rînd personalul de supraveghere și din Serviciul de educație și asistență psihosocială.
- O a doua problemă este cea a spațiilor neadecvate. Secțiile existente în penitenciar au fost concepute pentru sistemul închis și maximă siguranță. Este nevoie de clădiri cu un număr mai mic de camere, cu spații comune și ușor de supravegheat și cu spații pentru activitățile prevăzute de lege.
- A treia problemă majoră este ineficiența activităților și programelor SEAP determinată de doi factori obiectivi: lipsa de personal și lipsa de criterii clare, unitare și relevante pentru trecerea dintr-un sistem în altul.
- Sistemul de executare a pedepselor în regimuri progresive este o motivare pentru persoanele private de libertate pentru ca acestea să opteze să se angajeze într-un proces de reintegrare socială. În acest sens este foarte important ca în penitenciar condițiile prevăzute de lege să fie respectate. Trebuie ca regimurile inferioare trebuie să aibă condiții și să asigure drepturi deținuților care să însemne ceva pentru ei. Legea prevede aceste condiții și drepturi. Din păcate penitenciarele nu reușesc să le pună în practică. Ca urmare lipsește elementul de motivare a schimbării comportamentului.
- Pe lîngă motivare, persoanele private de libertate au nevoie să aibă acces la resurse. Adică au nevoie să aibă acces la programe care sunt recunoscute pe plan internațional ca fiind cele mai eficiente elemente pentru învățarea unui comportament nou. Din păcat asemenea resurse lipsesc în penitenciarele vizitate.



- Aglomerarea și lipsa de supraveghere adecvată și de ocupare a timpului cu programe face ca regimul semideschis să devină un spațiu în care domină gălăgia, comportamentele agresive și provocatoare.
- **În condițiile date legea nu are ca efect reintegrarea socială a persoanelor private de libertate.**

Editat de GRADO

Str. Cupolei nr. 5, bl. 2B, sc. B, ap. 55, sectorul 6, Bucuresti

Tel/fax 021 430 02 16

Mail: [office@grado.org.ro](mailto:office@grado.org.ro)

[www.grado.org.ro](http://www.grado.org.ro)

Proiect finanțat prin programul PHARE 2005 – Consolidarea Democrației în România, Componenta 2 – Democrație, drepturile omului, statul de drept, independența justiției și lupta împotriva corupției.

Material editat de **GRADO** , în cadrul proiectului „**Monitorizarea respectării drepturilor omului în aplicarea prevederilor Legii nr. 275/2006 în sistemul penitenciar**”

Data: Octombrie 2008

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene. Întreaga răspundere asupra corectitudinii și coerenței informațiilor prezentate revine inițiatorilor prezentului material.

Pentru eventuale informații și sesizări legate de proiectele Phare contactați [cfcu.PHARE@mfinante.ro](mailto:cfcu.PHARE@mfinante.ro)